

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA PSIHLOGIJO

SANJA KARAS

**Psihološki miti: Razširjenost pri študentih in
individualne razlike**

Magistrsko delo

Mentor: red. prof. dr. Darja Kobal Grum

Ljubljana, 2019

Zahvala

Zahvaljujem se družini in partnerju za vso podporo pri študiju in za spodbujanje v času pisanja magistrskega dela. Mami, hvala za pomoč pri vnašanju podatkov. Iva, hvala za vse predloge. Mentorici, red. prof. dr. Darji Kobal Grum, se zahvaljujem za inspiracijo, za vse usmeritve in strokovno pomoč pri nastajanju magistrskega dela.

Delo posvečam dedku, ki je v meni prebudil ljubezen do znanja.

Izvleček

Psihološki miti so trditve o vedenju in duševnih procesih, ki niso podprte ali so v nasprotju z ugotovitvami visokokakovostnih psiholoških raziskav (Bensley in Lilienfeld, 2017). Cilj magistrske naloge je bil preučiti stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije glede na stopnjo študija. Prav tako smo želeli študente psihologije primerjati s študenti drugih smeri glede na stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov. Zanimalo nas je tudi, kako se prepričanje v resničnost psiholoških mitov povezuje s prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov, z objektivnostjo, velikimi petimi osebnostnimi dimenzijami in iskanjem dražljajev. Uporabili smo Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji, Posodobljeno lestvico prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov (R-PBS), Lestvico objektivnosti, Vprašalnik velikih pet (BFI) in Lestvico iskanja dražljajev (SSS-V). Vprašalnike je izpolnilo 227 študentov psihologije in 196 študentov drugih smeri, starih do 30 let. Rezultati so pokazali, da je prišlo znotraj skupine študentov psihologije do statistično pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija. Študenti prvega letnika dodiplomskega študija so namreč pomembno bolj verjeli v psihološke mite kot študenti višjih letnikov dodiplomskega študija, slednji pa so pomembno bolj verjeli v psihološke mite kot študenti magistrskega študija. Študente psihologije smo glede na prepričanje v resničnost psiholoških mitov primerjali tudi s študenti drugih smeri in ugotovili, da so študenti psihologije pomembno manj verjeli v njih. Stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov se je statistično pomembno, zmerno visoko in pozitivno povezovala s prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov. Povezanost z objektivnostjo ni bila statistično pomembna. Pokazale pa so se statistično pomembne, a zelo nizke povezave z ekstravertnostjo, odprtostjo in iskanjem dražljajev. Povezanost z ekstravertnostjo je bila pozitivna, z odprtostjo in iskanjem dražljajev pa negativna.

Ključne besede: psihološki miti, študenti psihologije, paranormalni pojavi, objektivnost, osebnostne lastnosti

Psychological misconceptions: Prevalence among students and individual differences

Abstract

Psychological misconceptions are claims about behavior and mental processes that are not supported or are contradicted by high-quality psychological research (Bensley in Lilienfeld, 2017). The aim of this master's thesis was to examine levels of psychological misconceptions among psychology students, based on their levels of study. We also wanted to compare misconception levels of psychology and non-psychology students and research how psychological misconception levels are related to paranormal belief, objectivism, Big Five personality traits and sensation seeking. We administered the Misconceptions in Psychology Test, the Revised Paranormal Belief Scale (R-PBS), Objectivism Scale, the Big Five Inventory (BFI) and the Sensation Seeking Scale V (SSS-V). The questionnaires were completed by 227 psychology students and 196 non-psychology students, aged up to 30. The results showed statistically significant differences in misconception levels, inside the psychology student group. First year psychology students had higher levels of misconceptions than upper-level undergraduate students, and the latter had higher levels of misconceptions compared to postgraduate students. We also compared psychology and non-psychology students based on their levels of misconceptions. The results showed that psychology students had lower levels of misconceptions. The results showed a statistically significant, moderately high and positive relationship between misconception levels and paranormal belief. The relationship among misconception levels and objectivism was not statistically significant. The sample showed statistically significant but very low relationships between misconception levels and extraversion, openness and sensation seeking. The relationship with extraversion was positive, while the relationship with openness and sensation seeking was negative.

Keywords: psychological misconceptions, psychology students, paranormal belief, objectivism, personality traits

KAZALO VSEBINE

Uvod.....	11
Opredelitev psiholoških mitov.....	11
Izvori psiholoških mitov.....	12
Razširjenost psiholoških mitov.....	14
Odpravljanje psiholoških mitov.....	16
Trdovratnost psiholoških mitov.....	16
Metode izpodbijanja mitov.....	17
Razlike v dovzetnosti za psihološke mite.....	17
Spol, akademska uspešnost in kritično mišljenje.....	17
Stil procesiranja informacij.....	18
Prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov.....	19
Objektivnost.....	19
Osebnost.....	20
Velikih pet.....	20
Iskanje dražljajev.....	21
Raziskovalni problem in hipoteze.....	22
Metoda.....	25
Udeleženci.....	25
Pripomočki.....	25
Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji.....	25
Posodobljena lestvica prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov (R-PBS).....	26
Lestvica objektivnosti.....	27
Vprašalnik velikih pet (BFI).....	27
Lestvica iskanja dražljajev (SSS-V).....	28
Postopek.....	28
Rezultati.....	31
Opisne statistike merjenih konstruktov.....	31
Razširjenost psiholoških mitov pri študentih.....	32
Povezanosti med konstrukti.....	37
Razprava.....	39
Zaključki.....	47
Reference.....	48
Izjava o avtorstvu dela, tehnični brezhibnosti magistrskega dela, etični ustreznosti izvedene magistrske raziskave in konfliktu interesov.....	58

Uvod

Raziskovanje psiholoških mitov poteka že več kot 90 let. Vprašalnike in raziskave o njih lahko najdemo že v zgodnji psihološki literaturi (npr. Garrett in Fisher, 1926; Gilliland, 1929; Nixon, 1925; Valentine, 1936), postajajo pa tudi vse bolj pomembna in pogosta tema aktualnih psiholoških raziskav. Raziskovalci namreč upajo, da bo znanstveno izobraževanje prispevalo k zavračanju teh napačnih, a popularnih idej (Bensley, Lilienfeld in Powell, 2014). Empirično in teoretično delo raziskovalcev na tem področju so vodila tri temeljna vprašanja. Večina raziskovalcev je želela ugotoviti kako razširjeni so psihološki miti pri študentih psihologije in pri širši populaciji, kako jih lahko odpravimo ter kako se povezujejo z akademskim področjem in kritičnim mišljenjem (Hughes, Lyddy in Lambe, 2013). Sledi pregled temeljnih ugotovitev raziskav.

Opredelitev psiholoških mitov

Z izrazom “mit” (angl. *misconception*) se sklicujemo na znanja in prepričanja, ki so nekongruentna z osrednjimi koncepti in empiričnimi ugotovitvami določene discipline (Hamza in Wickman, 2008; Taylor in Kowalski, 2004). Hammer (1996) je navedel štiri značilnosti mitov, in sicer jih je opredelil kot 1. globoko zakoreninjene, stabilne kognitivne strukture oz. prepričanja, ki 2. niso v skladu z uveljavljenimi znanstvenimi dokazi in 3. bistveno vplivajo na posameznikovo razumevanje znanstvenih razlag, 4. zato jih je potrebno premagati, se jim izogniti ali jih odpraviti, če želimo doseči strokovno razumevanje določene discipline.

Študije so pokazale, da so miti o različnih znanstvenih temah močno razširjeni (npr. Crowe in Miura, 1995; Swami, Stieger, Pietschnig, Nader in Voracek, 2012). Prisotni so v različnih disciplinah kot so biologija (npr. Munson, 1994), fizika (Clement, 1982) in kemija (Barker in Millar, 1999), psihologija pa je za njih še posebej dovzetna, saj njen predmet proučevanja vključuje problematiko, s katero se ljudje srečujejo v svojem vsakdanjem življenju, prav tako pa so psihološke teme pogosto del različnih diskusij širše publike in napačnega prikazovanja dejstev v popularnih medijih (Lilienfeld, Lynn, Ruscio in Beyerstein, 2010).

Psihološki miti so “trditve o vedenju in duševnih procesih, ki niso podprte ali so v nasprotju z ugotovitvami visokokakovostnih psiholoških raziskav. So zdravorazumska (angl. *common sense*) napačna prepričanja, ki običajno izvirajo iz vsakdanjih, neformalnih virov informacij kot so televizija, splet, socialna omrežja in neformalni pogovori” (Bensley in Lilienfeld, 2017). Posamezniki so pogosto prepričani, da posedujejo objektivno znanje o psihologiji, čeprav gre dejansko za zdravorazumsko znanje, ki temelji na anekdotah in subjektivnih izkušnjah (Lyddy in Hughes, 2012). Pogosto tudi ne znajo natančno opredeliti izvorov tega znanja, vseeno pa se jim zdijo te nepravilne trditve poznane, intuitivno resnične in jih zaznavajo kot nekaj kar “vsi vedo”. Psihološki miti so namreč popularni in močno razširjeni, v kontekstu določene kulture pa obstajajo tudi kot del splošno sprejetega znanja o duševnosti, možganih in vedenju (Bensley in Lilienfeld, 2015).

V nadaljevanju je kot primer prikazanih nekaj popularnih mitov, v katere je verjela večina udeležencev v dotičnih študijah:

- Posamezniki pogosto potlačijo spomine na travmatične dogodke (87%; Lyddy in Hughes, 2012).
- Nasprotja se privlačijo (67%; Gaze, 2014; 77%; McCutcheon, 1991).
- Osebe s shizofrenijo imajo multiple osebnosti (75%; Lamal, 1979; 47%; Stuart in Arboleda-Flórez, 2001).
- Preizkus s poligrafom je zanesljiv način ugotavljanja laži (67%; Myers, Latter in Abdollahi-Arena, 2006).
- Nekateri ljudje imajo pravi fotografski spomin (66%; Furnham, 2018).
- Izražanje potlačene jeze učinkovito zmanjša agresivnost (66%; Brown, 1983).
- Večina ljudi uporablja približno 10% možganov (71%; Gaze, 2014; 51%; Herculano-Houzel, 2002; 42%; LaCaille, 2015).
- Nekateri ljudje uporabljajo samo levo možgansko hemisfero, medtem ko drugi uporabljajo samo desno možgansko hemisfero (63%; Lyddy in Hughes, 2012).
- Večina ljudi, ki so bili fizično zlorabljeni kot otroci, kasneje tudi sami zlorabljajo druge (54%; Furnham in Hughes, 2014).
- Posameznikova pisava razkrije njegove osebne lastnosti (50%; Lyddy in Hughes, 2012).

Izvori psiholoških mitov

Različni avtorji so izpostavili, da so napačna prepričanja pogosto lahko posledica izpostavljenosti netočnim in nepopolnim informacijam, ki krožijo v popularnih medijih (Lewandowsky, Ecker, Seifert, Schwarz in Cook, 2012; Lilienfeld idr., 2010; Morris, 1985).

Lewandowsky in sodelavci (2012) so navedli različne vire, ki povzročajo razpršitev napačnih informacij v sodobni družbi. Izvirale naj bi predvsem iz vsakdanjih pogovorov, medijev, fikcijskih del in govoric. Avtorji so posebej poudarili vlogo medijev kot so časopisi, revije, radio, televizija in splet, ki dosegajo velike množice ljudi. Opozorili so tudi, da lahko neustrezni načini prikazovanja informacij v navedenih medijih, pripeljejo do napačnega razumevanja pomena teh informacij. Kompleksni in težje razumljivi znanstveni podatki so v medijih pogosto preveč poenostavljeni, napačno prikazani, specifične znanstvene ugotovitve so lahko pretirano poudarjene ali izvzete iz konteksta. Prav tako so avtorji izpostavili problematiko prikazovanja neustreznih kvazistrokovnjakov na televizijskih programih in opozorili na vlogo spleta, ki je izrazito vplival na večjo dostopnost informacij, hkrati pa olajšal razpršitev napačnih informacij, saj le-te niso več nadzorovane s pomočjo različnih mehanizmov kot so npr. profesionalni uredniki.

Morris (1985), ki je raziskoval mite o vedenjski analizi je na primer ugotovil, da so bili prisotni v časopisih, revijah, in filmih. L. E. McCutcheon, Furnham in Davis (1993) pa so z vplivom medijev pojasnili medkulturne razlike pri dovzetnosti za psihološke mite. Avtorji so v medkulturni študiji primerjali stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov na vzorcu britanskih in ameriških študentov ter ugotovili, da so ameriški študenti bili za njih bolj dovzetni. Pri nekaterih postavkah

so se medkulturne razlike pokazale v večji meri kot pri drugih. Primer take postavke je bil psihološki mit "*Nasprotja se privlačijo*", kar so avtorji pojasnili s tem, da je bila omenjena trditev v ZDA veliko bolj medijsko propagirana kot v Angliji.

Tudi Lilienfeld in sodelavci (2010) so poudarili pomembnost medijev pri širjenju psiholoških mitov in kot enega izmed njihovih možnih izvorov navedli zavajajoče upodobitve v popularnih filmih. Slednjo predpostavko so podkrepili s konkretnimi primeri, ki so jih povzeli po različnih avtorjih. Poročali so, da je v medijih napačno prikazanih veliko psiholoških fenomenov, še posebej duševne bolezni in njihovo zdravljenje (Beins, 2008). Taki fenomeni so pogosto prikazani bolj šokantno kot v resnici so. Tako je na primer elektrokonvulzivna terapija (ali "šok terapija") v modernih filmih prikazana kot fizično brutalna in nevarna metoda zdravljenja (Walter in McDonald, 2004), čeprav naj ne bi bila nič bolj tvegana kot anestezija (Glass, 2001). Avtorji so prav tako opozorili, da so v medijih pogosto prikazani t.i. pristranski vzorci ljudi iz splošne populacije. Na televizijskih programih je na primer bilo približno 75% ljudi s težjo duševno motnjo prikazanih kot nasilnih (Wahl, 1997), čeprav je dejanska raven nasilnosti pri teh posameznikih izrazito nižja (Teplin, 1985). Tako so avtorji opozorili, da veliko ljudi lahko dobi napačen vtis, da so osebe s shizofrenijo ali bipolarno motnjo fizično nevarne. Lilienfeld in sodelavci (prav tam) so poleg medijev in pogoste izpostavljenosti pristranskemu vzorcu, navedli tudi druge možne izvore psiholoških mitov, in sicer so predpostavili, da: 1. se širijo "od ust do ust", saj so preprosti in si jih lahko hitro zapomnimo, 2. lahko res vsebujejo majhen del resnice, ki se ga pretirano poudarja in izpostavlja, 3. izvirajo iz napačnega razumevanja terminologije (npr. Beseda "shizofrenija" dobesedno pomeni "razcepljeni um", zato se v pogovornem jeziku z njo sporoča tudi, da imamo o nečem dvoje različnih prepričanj. Slednje bi lahko bilo povezano s tem, da veliko ljudi zameša shizofrenijo z motnjo multiple osebnosti in verjame v mit, da imajo posamezniki s shizofrenijo več osebnosti.), 4. ljudje v njih verjamejo, ker si želijo enostavnih in hitrih rešitev. Avtorji so navedli tudi različne kognitivne dejavnike, ki vplivajo na to, da oblikujemo napačna prepričanja kot so selektivna percepcija in selektivni spomin, heuristike, napačno sklepanje, da korelacija pomeni tudi kavzalnost, pogosta izpostavljenost pristranskemu vzorcu ipd.

V študiji A. K. Taylor in P. Kowalski (2004) so udeleženci sami poročali o izvoru psiholoških mitov. Za 30 % mitov so ocenili, da jim njihov izvor ni znan, 20 % so jih pripisali vplivu medijev, 19 % osebnim izkušnjam, 16 % branju in 15 % razrednemu učenju. Podobno sta izvore psiholoških mitov preverjala tudi Landau in Bavaria (2003) in ugotovila, da je 38 % študentov poročalo, da so bili miti posledica vključenosti v psihološki predmet oz. da so jim jih posredovali izvajalci predmetov, za 21 % mitov so menili, da so jih pridobili pri drugih predmetih (npr. sociologija, srednješolski predmeti), 12 % mitov so pripisali zdravorazumskemu znanju, 11 % medijem, 6 % medosebnim stikom s prijatelji in družino, 12 % mitov pa niso poznali. Izsledki navedenih študij so sicer informativni, vendar pa je v obeh primerih šlo za samoocene študentov in bi bilo potrebno bolj podrobno nasloviti njihovo zanesljivost.

Razširjenost psiholoških mitov

Razširjenost psiholoških mitov so raziskovalci preverjali pri različnih skupinah. Tuje raziskave so pokazale, da so bili močno razširjeni pri splošni populaciji (Furnham, Callahan in Rawles, 2003; Furnham in Hughes, 2014; Furnham, 2018; Green, Page, Rasekhy, Johnson in Bernhardt, 2006), da so bili prisotni pri študentih uvodnih psiholoških predmetov (npr. Vaughan, 1977) in naprednih študentih psihologije (Hughes idr., 2015), profesorjih (Gardner in Hund, 1983) ter nevroznanstvenikih (Herculano-Houzel, 2002).

Največ študij psiholoških mitov je bilo opravljenih na vzorcih študentov, ki so bili vključeni v uvodne psihološke predmete (angl. *introductory psychology students*) (npr. Brown, 1983; Kowalski in Taylor, 2004 in 2009; Lamal, 1979; LaCaille, 2015; McCutcheon, 1991; McKeachie, 1960; Standing in Huber, 2003; Taylor in Kowalski, 2004; Vaughan, 1977), in sicer z namenom, da bi raziskali kako učinkoviti so ti predmeti pri odpravljanju psiholoških mitov. V uvodne psihološke predmete se vključujejo dodiplomski študenti psihologije in drugih smeri. Opravljen predmet pa je predpogoj za vključevanje v napredne psihološke predmete in druge programe dodiplomskega študija (Norcross idr., 2016). Omenjeni predmeti pogosto vključujejo demonstracije, ki so oblikovane tako, da opozorijo na določen mit oz. napačno prepričanje s funkcijo, da bi ga odpravili (Standing in Huber, 2003). V splošnem so bili rezultati študij konsistentni, in sicer so pokazali, da so študenti pred začetkom uvodnih psiholoških predmetov verjeli v 40-70 % psiholoških mitov, ki so jih avtorji preverjali (Furnham in Hughes, 2014). Raziskovalci so merili tudi, ali so študenti po zaključku omenjenih predmetov verjeli v manj psiholoških mitov. Čeprav je bilo izboljšanje v nekaterih primerih statistično značilno (npr. Gutman, 1979; McKeachie, 1960; Vaughan, 1977), pa so kljub temu bile ugotovljene le majhne spremembe, brez praktične pomembnosti. Število psiholoških mitov, v katere so verjeli študenti, se je na koncu semestra zmanjšalo za 5,5 % do 6,6 % (Gutman, 1979; McKeachie, 1960; Vaughan, 1977). McKeachie (prav tam) je na primer pri študentih šestih različnih univerz, pred in po opravljenem uvodnem psihološkem predmetu, izmeril število psiholoških mitov v katere so verjeli in ugotovil, da so po tem, ko so predmet opravili, v povprečju še vedno verjeli v 85 % merjenih mitov.

Študenti v opisanih raziskavah so torej pričeli študij s predhodno pridobljenim znanjem in prepričanju, ki niso bila povsem kongruentna s ključnimi koncepti in empiričnimi ugotovitvami psihološke discipline, po zaključku uvodnih psiholoških predmetov pa so spremenili malo takih napačnih prepričanj o psihologiji. Raziskovalce pa je zanimalo tudi, kako se pri študentih spreminja prepričanje v resničnost psiholoških mitov z naraščanjem vključevanja v psihološke predmete in kako močno razširjeni so psihološki miti pri študentih višjih letnikov in naprednih članih discipline (posamezniki z magisterijem ali doktoratom iz psihologije). V besedilu se izraz "prepričanje v resničnost psiholoških mitov" (angl. *myth endorsement ali myth acceptance*) nanaša na to, da je posameznik verjel v psihološki mit oz. v mite.

Raziskave so pokazale, da je z naraščanjem števila opravljenih psiholoških predmetov in s pridobivanjem kreditnih ur iz psihologije, stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih počasi upadala (Bensley idr. 2014; Gardner in Dalsing, 1986; Griggs in Ransdell, 1987; Standing in Huber, 2003).

Gardner in Hund (1983) sta preverjala razširjenost psiholoških mitov pri univerzitetnih profesorjih in ugotovila, da so bili prisotni tudi pri profesorjih psihologije. Potrebno pa je omeniti, da so bili slednji v primerjavi z drugimi profesorji do njih bolj kritični in so jih prav tako več prepoznali. V splošnem so profesorji družboslovnih predmetov prepoznali pomembno več psiholoških mitov kot profesorji ne-družboslovnih predmetov, prav tako so jih bolje prepoznavali profesorji z doktoratom kot profesorji z magisterijem. S. Herculano-Houzel (2002) je raziskovala mite o možganih in ugotovila, da je bil mit o tem, da ljudje uporabljamo samo 10 % možganov, prisoten pri 72 % nestrokovnjakov, v njega pa je verjelo tudi 6 % nevroznanstvenikov, 26 % vprašanih nevroznanstvenikov pa je na vprašanje, če se strinjajo z omenjeno trditvijo odgovorilo z "ne vem". Arntzen, J. Lokke, G. Lokke in Eilersten (2010) so preučevali mite o vedenjski analizi in ugotovili, da so študenti magistrskega študija verjeli v pomembno manj mitov kot študenti dodiplomskega študija. Hughes in sodelavci (2015) so preučevali splošne mite o psihologiji. Zanimalo jih je, če se pojavljajo tudi pri višjih letnikih dodiplomskega študija in podiplomskih študentih psihologije. Prisotni so bili pri vseh, v primerjavi s študenti dodiplomskega in magistrskega študija, pa so jih največ prepoznali študenti doktorskega študija, med študenti dodiplomskega in magistrskega študija pa ni prišlo do pomembnih razlik. C. M. Gaze (2014) je primerjala prepričanje v resničnost psiholoških mitov pri študentih uvodnih psiholoških predmetov in študentih višjih letnikov dodiplomskega študija psihologije ter ugotovila, da so slednji verjeli v manj mitov. Kljub temu pa je potrebno omeniti, da so študentih višjih letnikov še vedno verjeli v polovico mitov, ki jih je avtorica preverjala.

Zelo malo raziskovalcev se je posvetilo razlikam med študenti psihologije in študenti drugih smeri. Gray (1990) je raziskoval prepričanja o znanstveno neutemeljenih fenomenih (kot so npr. astrologija, reinkarnacija, telepatija) in ugotovil, da so študentje naravoslovnih smeri ter psihologije v primerjavi s študenti humanističnih smeri bili do njih bolj skeptični. Furnham (1993), ki je raziskoval razširjenost psiholoških mitov pri študentih prvih letnikov dodiplomskega študija. Zanimalo ga je, če prihaja do razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov med študenti prvih letnikov psihologije in prvih letnikov drugih smeri (vključeni so bili študenti umetnosti, biokemije, prava in strojništva). Avtor je domneval, da bi študenti psihologije morda, zaradi svojega zanimanja za to disciplino, pred začetkom študija, prebrali več knjig o psihologiji in na predavanja prišli bolj razgledani ter da bi posledično verjeli v manj psiholoških mitov. Kljub temu, da so študenti psihologije poročali o večjem zanimanju za psihološke teme, ki jih je preverjal vprašalnik, pa med skupinama ni prišlo do statistično pomembnih razlik, kar pomeni, da pri študentih psihologije ni bilo prisotnih niti manj niti več napačnih prepričanj o psihologiji kot pri študentih drugih smeri. O podobnih ugotovitvah je poročala tudi C. M. Gaze (2014), ki je v svoji študiji primerjala študente uvodnih psiholoških predmetov (po opravljenem predmetu) in študente drugih smeri (ki niso imeli nobenih izkušenj s psihologijo oz. niso opravili nobenega psihološkega predmeta in izmed katerih jih je bilo 64 % vpisanih v prvi letnik študija). Avtorica med omenjenima skupinama ni ugotovila statistično pomembnih razlik. Furnham (1993) je na podlagi subjektivnega razmisleka predpostavil, da bi lahko posameznike študij psihologije pritegnil zaradi popularne, ne-znanstvene reprezentacije psihologije v popularnih medijih. Vzpon popularnih kvazi-psiholoških

medijskih člankov in “medijskih psihologov” bi lahko prispeval k večji razširjenosti psiholoških mitov pri študentih na splošno (tako psihologije kot tudi drugih smeri).

Furnham in Hughes (2014) sta primerjala prepoznavanje psiholoških mitov pri splošni populaciji in pri študentih psihologije. Študenti psihologije so prepoznali 40 % mitov, splošna populacija pa 37 % mitov. Avtorja pojasnilo za dejstvo, da so študenti psihologije dosegali skoraj ekvivalentne rezultate kot splošna populacija, iščeta v izobraževalnem procesu, in sicer domnevata, da izpodbijanje psiholoških mitov ni bilo vključeno v izobraževanje.

Odpravljanje psiholoških mitov

Raziskovalci so prav tako želeli opredeliti ključne spremenljivke in potencialne strategije za odpravljanje psiholoških mitov v predavalnicah oz. v kontekstu izobraževanja. Večino takih raziskav je vodila predpostavka, da psihološki miti negativno vplivajo na učenje novih informacij (npr. Hammer, 1996), čeprav so Hughes in sodelavci (2013) opozorili, da slednja trditev ne sloni na empiričnih dokazih, temveč izhaja bolj iz teoretičnih domnev. V splošnem pa so slednje raziskave nekoliko preusmerile empirično raziskovanje psiholoških mitov, in sicer od raziskovanja njihove razširjenosti, k dejavnikom, ki so potrebni za to, da jih odpravimo kot so na primer metode izpodbijanja mitov (Kowalski in Taylor, 2009).

Trdovratnost psiholoških mitov

Brown (1983) in Lamal (1979) sta oba zapisala, da nizki učinki uvodnih psiholoških predmetov, ki smo jih omenili v prejšnjem poglavju, niso presenetljivi, saj so bili študentje psihološkim mitom zelo dolgo izpostavljeni preko medijev, staršev in prijateljev. Brown (1983) je pojasnil, da študenti tudi na samem začetku študija niso “nepopisan list”, ampak da je pri njih, še preden prvič stopijo v predavalnico, prisoten širok spekter vnaprejšnjih napačnih prepričanj o bistvenih idejah in konceptih iz področja njihovega študija. Profesorji tako ne morejo začeti “na začetku”, ampak morajo znanje graditi na že obstoječi osnovi laične psihologije, ki jo študenti prinašajo s seboj. Chew (2004) je zapisal, da največji izziv, s katerim so soočeni profesorji psihologije ni le ta, da študente naučijo novih informacij, ampak da jih hkrati odučijo napačnih.

P. Kowalski in A. K. Taylor (2004) sta trdovratnost psiholoških mitov razložili iz vidika teorije spremembe pojmovanja (angl. *conceptual change theory*), ki predpostavlja, da je ponovni razmislek in preoblikovanje prisotnih napačnih prepričanj ključnega pomena za optimalno učenje v kateri koli disciplini (diSessa, 2006). Teorija se nanaša na učenje, do katerega pride, ko na novo predstavljene informacije niso konsistentne s predhodnim znanjem in mora učenec reorganizirati obstoječe sheme ter spremeniti ideje, s katerimi se je prej strinjal. Da pride do take reorganizacije znanja, se mora učenec zavestno potruditi in oceniti svoja stara prepričanja ter jih primerjati z novimi, razumljivimi, bolj verjetnimi in uporabnimi koncepti (Dole in Sinatra, 1998). Ker je tak proces vrednotenja naporen, je lažje in pogosteje bolj verjetno, da ignorira, reinterpreterira ali kar zavrne neskladne informacije (Chinn in Brewer, 1993). Avtorici sta sklepali, da je

zato spreminjanje zmotnih prepričanj in odpravljanje psiholoških mitov zahtevna naloga.

Metode izpodbijanja mitov

Običajne metode poučevanja, ki vključujejo zgolj predstavitev informacij podprtih s strani dokazov in predpostavljajo, da bodo študenti te informacije sami kritično ovrednotili, se pri odpravljanju psiholoških mitov niso izkazale kot dovolj učinkovite (Hughes idr., 2013). Edine študije, ki so poročale o večjem zmanjšanju stopnje prepričanja v resničnost psiholoških mitov so tiste, ki so vključile metode izpodbijanja mitov. Za te metode je značilno, da psihološki mit prvo izpostavimo, nato pa predstavimo konkretne znanstvene dokaze, ki mu direktno nasprotujejo (Kowalski in Taylor, 2009). Z uporabo opisanih metod se je v opravljenih študijah prepoznavanje psiholoških mitov izboljšalo za 25 - 54 % (Kowalski in Taylor; 2009; Taylor in Kowalski, 2004). Kot učinkovita pri odpravljanju psiholoških mitov so se izkazala besedila (Guzzetti, 2000; Lassonde, Kendeou, O'Brien, 2016; Sinatra in Broughton, 2011; Tippett, 2010), eseji (Miller, Wozniak, Rust, Miller in Slezak, 1996) in predavanja (Kowalski in Taylor, 2009), ki so vključevala tehnike izpodbijanja mitov.

Razlike v dovzetnosti za psihološke mite

V prejšnjih poglavjih smo predstavili izsledke študij, ki so ugotovljale razširjenost psiholoških mitov pri različnih skupinah in raziskovale tehnike odpravljanja psiholoških mitov v pedagoškem kontekstu. V nadaljevanju pa bomo spoznali ugotovitve raziskav, ki govorijo o tem, kako se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovala z različnimi spremenljivkami, kot so na primer spol, akademska uspešnost, kritično mišljenje in stil procesiranja.

Spol, akademska uspešnost in kritično mišljenje

Pretekle študije niso ugotovile pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov med spoloma (Bensley idr., 2014; Furnham, 2018). Ugotovitve glede povezanosti z akademsko uspešnostjo pa niso povsem enoznačne. Nekateri avtorji poročajo, da so bili posamezniki, ki so verjeli v več psiholoških mitov, pri opravljanju uvodnih psiholoških predmetov manj akademsko uspešni, kar pomeni, da so pri omenjenih predmetih dosegali slabše ocene (npr. Gutman, 1979; Kuhle, Barber in Bristol, 2009; McCutcheon, 1991). Gutman (1979) je poročal tudi, da so tisti posamezniki, ki so bili pri opravljanju uvodnega psihološkega predmeta, akademsko bolj uspešni, v primerjavi z akademsko manj uspešnimi posamezniki, z večjo verjetnostjo tudi spremenili svoja napačna prepričanja oz. opustili več psiholoških mitov, medtem ko je Best (1982) poročal, da študenti, ki so bili pri uvodnem psihološkem predmetu ocenjeni z najvišjo oceno, niso nič bolj verjetno opustili psihološke mite kot študenti, ki so bili ocenjeni z nižjo oceno. P. Kowalski in A. K. Taylor (2004) pred začetkom uvodnega psihološkega predmeta pri študentih nista ugotovili povezave med njihovo akademsko uspešnostjo (izmerjeno z GPA oz. povprečno oceno) in stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov, kar je kazalo na to, da so tako akademsko bolj kot tudi manj uspešni študenti prispeli na študij z napačnimi prepričanji o ključnih konceptih discipline. Avtorici sta merili

tudi kritično mišljenje študentov, stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pa sta prav tako preverili ob zaključku uvodnega psihološkega predmeta. Ugotovili sta, da so akademsko bolj uspešni študenti v večji meri uporabljali spretnosti kritičnega mišljenja za ovrednotenje na novo pridobljenih informacij, študenti, ki so razmišljali bolj kritično, pa so z večjo verjetnostjo tudi spremenili svoja napačna prepričanja oz. opustili več psiholoških mitov. V študiji L. E. McCutcheon, J. M. Apperson, E. Hanson in Wynn (1992) sta akademska uspešnost, ki je bila izmerjena z vrednostjo GPA in kritično mišljenje, oba neodvisno napovedovala stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih uvodnih psiholoških predmetov, pri čemer se je kritično mišljenje izkazalo kot pomembno boljši napovednik. Tudi Bensley in sodelavci (2014) so poročali o povezanosti med kritičnim mišljenjem in stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov, in sicer so ugotovili, da so posamezniki z boljšimi spretnostmi kritičnega mišljenja, verjeli v manj psiholoških mitov. Avtorji so v omenjeni študiji, ki je bila opravljena na vzorcu študentov psihologije, preverjali povezave z različnimi konstrukti in ugotovili tudi, da so tisti posamezniki, ki so verjeli v manj psiholoških mitov prav tako: bolj uspešno razlikovali med znanostmi (npr. astronomija, kemija, fizika, nevroznanost, psihologija ipd.) in psevdoznanostmi (npr. astrologija, parapsihologija, frenologija, freudovska psihoanaliza ipd.) ter med znanstveno dokazljivimi in znanstveno slabo podprtimi praksami, terapijami ali obravnavami. Ti posamezniki so izražali tudi bolj aktiven, odprt interes za psihologijo.

Stil procesiranja informacij

Bensley in sodelavci (2014) so področje psiholoških mitov prvi povezali s kognitivno-izkustveno teorijo samopojmovanja (angl. *cognitive-experiential self-theory*), Epsteinovo teorijo dvojnega procesiranja (Pacini in Epstein, 1999), ki predpostavlja, da ljudje procesirajo informacije s pomočjo dveh paralelnih, interaktivnih sistemov: z racionalno-analitičnim in intuitivno-izkustvenim.

Racionalno-analitični sistem primarno deluje na zavestnem nivoju, je verbalen, nameren, analitičen, zahteva mentalni napor in ni pod vplivom čustev. Ta sistem išče logične povezave, zahteva razloge in dokaze, uporablja vse dostopne objektivne informacije za to, da oblikuje kar se da točne odgovore. Prav tako je pripravljen spremeniti svoje zaključke v luči novih dejstev (Epstein, Pacini, Denes-Raj in Heier, 1996).

Intuitivno-izkustveni sistem je v veliki meri nezaveden, avtomatičen, primarno neverbalen in asociativen, procesiranje informacij poteka hitro, je preprosto in stereotipično. Ker so osebne izkušnje zanj osnovno orodje procesiranja informacij in ker je pod vplivom čustev, je hkrati tudi močno odporen na spremembe (Epstein idr., 1996).

V študiji Bensleya in sodelavcev (2014) se je izkazalo, da so se posamezniki, ki so verjeli v več psiholoških mitov, v večji meri zanašali na intuitivno-izkustveni sistem.

Ker se je v splošnem zelo malo raziskav posvetilo proučevanju korelatov prepričanja v resničnost psiholoških mitov in ker menimo, da bi lahko dodatno raziskovanje in opredelitev takih konstruktov pomembno doprineslo k razumevanju trdovratnosti psiholoških mitov in dejavnikov, s katerimi bi lahko pojasnili, zakaj nekateri posamezniki ali skupine pomembno bolj verjamejo v psihološke mite, smo

se odločili, da v pričujočem magistrskem delu raziščemo, kako se s prepričanjem v resničnost psiholoških mitov povezujejo določeni konstrukti. Po pregledu obstoječe literature smo se odločili, da preučimo povezanost z naslednjimi: prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov, objektivnost in osebnost. V nadaljevanju sledi opredelitev naštetih konstruktov in prikaz preteklih študij, ki so jih obravnavale.

Prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov

Tobacyk (2004) definira paranormalne pojave kot pojave, ki bi, če bi bili resnični, nasprotovali osnovnim omejitvam znanosti. Gre za pojave, kot so na primer črna magija, čarovništvo, dvigovanje predmetov s pomočjo mentalnih sil, vraževerje, napovedovanje prihodnosti, branje misli, komunikacija z mrtvimi in podobno (Tobacyk, prav tam). V preteklih študijah se je večje prepričanje v obstoj takih pojavov povezovalo z nižjo uspešnostjo pri nalogah logičnega sklepanja (Hergovich in Arendsay, 2005), z manjšim zanašanjem na racionalno-analitični sistem (Lindeman in Aarnio, 2006; Saher and Lindeman, 2005) in večjim zanašanjem na intuitivno-izkustveni sistem (Bensley idr., 2014; Lindeman in Aarnio, 2006; Saher in Lindeman, 2005).

Sam konstrukt prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov smo izbrali, ker menimo, da je v določenih vidikih podoben konstrukt prepričanja v resničnost psiholoških mitov. V obeh primerih gre namreč za prepričanje v resničnost trditev oz. pojavov, ki niso znanstveno utemeljeni in dokazljivi z objektivnimi dejstvi. Obema konstruktoma je torej skupen neznanstven način razmišljanja.

Povezanost prepričanja v resničnost psiholoških mitov in prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov sta obravnavali le dve tuji študiji. Bensley in sodelavci (2014) so na ameriškem vzorcu ugotovili, da so študenti psihologije, ki so v manjši meri verjeli v psihološke mite, prav tako v manjši meri verjeli v obstoj paranormalnih pojavov. F. Lyddy in Hughes (2012) sta psihološke mite raziskovala na irskem vzorcu dodiplomskih študentov psihologije. Udeležence sta glede na trajanje študija, razvrstila v tri skupine, in sicer so se v prvo skupino uvrščali študenti začetniki, ki so psihologijo študirali le štiri mesece, v drugo skupino študenti, ki so študirali 18 mesecev, v tretjo skupino pa študenti, ki so študirali 30 mesecev in so se bližali zaključku dodiplomskega študija psihologije. Pri drugi skupini je prišlo do najvišjih povezav s prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov, in sicer so posamezniki, ki so v večji meri verjeli v psihološke mite, prav tako v večji meri verjeli v obstoj paranormalnih pojavov. Pri prvi skupini se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovala s prepričanjem v paranormalne sposobnosti kot so npr. reinkarnacija, astrologija in prekognicija, pri tretji skupini, ki je imela največ izkušenj s psihologijo pa se povezave med prepričanjem v resničnost psiholoških mitov in prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov niso pokazale. Avtorja sta opozorila, da sta v primerjavi z ameriški in britanski študijami na splošno ugotovila nižje prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov.

Objektivnost

Konstrukt objektivnosti smo izbrali, ker se nanaša na posameznikovo nagnjenost k temu, da 1. poišče empirične informacije v negotovih okoliščinah in 2. logično ter racionalno razmišlja pri odločanju in oblikovanju svojih prepričanj (Leary, Shepperd, McNeil, Jenkins in Barnes, 1986). Menimo, da so slednje

karakteristike pomembne v kontekstu psiholoških mitov, še posebej pri posameznikovem pristopu do vsakdanjih, neformalnih virov informacij kot so televizija, splet, socialna omrežja in neformalni pogovori, iz katerih taka napačna prepričanja izvirajo (Bensley in Lilienfeld, 2017).

Visoko objektivni posamezniki so poročali, da bolj uživajo v razmišljanju, pri odločanju so se v večji meri zanašali na opazovana dejstva, nagnjeni so bili k zavračanju subjektivnih in intuitivnih načinov odločanja, bolj so bili kritični do neobjektivnih psiholoških diagnostičnih tehnik, hkrati so pripisovali večjo pomembnost empiričnim raziskavam, preferirali so časopisne članke, v katerih so bile obravnavane bolj objektivne teme, prav tako so se v manjši meri zanimali za manj objektivna študijska predavanja (Leary idr., 1986).

Povezanost med objektivnostjo in stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov je bila naslovljena le v študiji Bensleya in sodelavcev (2014). V omenjeni študiji se med objektivnostjo in prepričanjem v psihološke mite ni pokazala statistično pomembna povezanost. Pokazale pa so se pomembne povezave med objektivnostjo in drugimi konstrukti, ki so jih raziskovali avtorji, in sicer je bil za bolj objektivne posameznike značilen 1. bolj aktiven, odprt interes za psihologijo, 2. večje zanašanje na racionalno-analitični sistem, in 3. manjše zanašanje na intuitivno-izkustveni sistem procesiranja informacij. Kot je bilo navedeno že prej, pa sta se bolj aktiven, odprt interes za psihologijo in manjše zanašanje na intuitivno-izkustveni sistem procesiranja informacij v omenjeni študiji povezovala tudi z manjšo stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov.

Osebnost

Kljub temu, da je osebnost zelo pomemben pojem na področju psihologije in je kot tak pogosto predmet proučevanja raziskovalcev (Musek, 2010), pa ga ni obravnavala še nobena raziskava na področju psiholoških mitov. Ker osebnost predstavlja enega od temeljnih dejavnikov našega doživljanja in vedenja (Musek, prav tam), menimo, da je konstrukt relevanten tudi za raziskovanje psiholoških mitov. Osebnost je opredeljena kot "relativno trajna celota posameznikovih psihofizičnih lastnosti, po katerih se ta razlikuje od drugih posameznikov" (Musek, prav tam). Določeni trajni vzorci vedenja pri posameznikih bi se morda lahko povezovali z njihovo dovtetnostjo za psihološke mite. Povezanost med osebnostjo in prepričanjem v resničnost psiholoških mitov, je tako obravnavana v pričujoči raziskavi. Ker naj bi dimenzije ekstravertnost, sprejemljivost, vestnost, nevroticizem in odprtost predstavljale temeljne dimenzije osebnosti, ki naj bi nam omogočile celosten opis osebnosti (Costa in McCrae, 1992; Digman, 1990; McCrae in John, 1992), smo se v raziskavi osredotočili na model velikih petih dimenzij osebnosti. Prav tako nas je zanimalo, kako se prepričanje v resničnost psiholoških mitov povezuje s posameznikovo potrebo po dražljajih, zato smo v raziskavo vključili tudi koncept iskanja dražljajev (Zuckerman, 1994).

Velikih pet

V zadnjih desetletjih je porasla popularnost teorije o petih dimenzijah implicitne strukture osebnosti, ki jih označujemo kot "velikih pet": ekstravertnost, sprejemljivost, vestnost, nevroticizem in odprtost (Musek, 2010).

Ekstravertnost je osebnostna dimenzija, katere pomembni karakteristiki sta družabnost in pozitivni afekt (Mesurado, Mateo, Valencia in Richaud, 2014).

Ekstravertni posamezniki so aktivni, veseli, živahni, entuziastični... (Watson in Clark, 1997). Raziskave so pokazale, da imajo več prijateljev (Watson in Clark, prav tam), so v večji meri socialno aktivni (Argyle in Lu, 1990; Watson in Clark, prav tam), da se v primerjavi z introvertnimi posamezniki v socialnih interakcijah hitreje začnejo pogovarjati z drugimi, imajo širšo socialno mrežo in boljšo socialno podporo (McAdams, 2000). Pogosteje tudi uporabljajo socialna omrežja (Blackwell, Leaman, Trampusch, Osborne, Liss, 2017; Moore in McElroy, 2012) in na njih preživijo več časa (Wilson, Fornasier in White, 2010).

Sprejemljivost je dimenzija, ki se nanaša na naše vedenje v kontekstu medosebnih odnosov in na to, kako doživljamo druge ljudi. Sprejemljivi posamezniki so sodelujoči, dobrohotni, zaupljivi, prilagodljivi, blagi, ljubeznivi, pristni (Musek, 2010)...

Vestnost je dimenzija, ki se povezuje z marljivostjo, odgovornostjo, odločnostjo, storilnostjo, posameznikovim odnosom do dolžnosti (Musek, 2010)... Raziskave so pokazale, da se vestnost povezuje s šolsko (Conrad, 2006) in delovno uspešnostjo (Barrick in Mount, 1991).

Za odprte posameznike je značilna želja po informacijah in znanju, radovednost, raziskovalni in umski interes, domiselnost, intelektualna aktivnost (Musek, 2010)... A. Avsec (2007) povzema, da se odprti posamezniki hitro učijo in imajo dober vpogled v stvari in dogodke, prav tako pa je za njih značilen čut za estetiko in ustvarjalnost. Njihova potreba po intelektualni stimulaciji se kaže tudi v tem, da preferirajo bolj kompleksno literaturo in se radi udeležujejo kulturnih dogodkov (koncerti in muzeji), na televiziji pa raje spremljajo informativne in kulturne oddaje (Kraaykamp in van Eijck, 2005).

Nevroticizem je dimenzija, ki se v veliki meri nanaša na to, kako doživljamo in premagujemo stresne situacije (Musek, 2010). Posamezniki, ki imajo v večji meri izražen nevroticizem, so bolj čustveno nestabilni, napeti, zaskrbljeni, tesnobni, negotovi, nezadovoljni... (Musek, prav tam). Dimenzija je močno povezana z negativnim afektom in s psihopatologijo (Clark in Watson, 1999).

Iskanje dražljajev

Iskanje dražljajev je osebna poteza, za katero je značilno iskanje novih, raznolikih, kompleksnih in intenzivnih dražljajev ter izkušenj, kot tudi pripravljenost na fizično, socialno, pravno in finančno tveganje zavoljo tovrstnih izkušenj (Zuckerman, 1994). Potezo lahko opišemo s štirimi dimenzijami (Zuckerman, prav tam):

1. Iskanje vznemirjenja in pustolovščin (TAS), ki se nanaša na iskanje draženja skozi šport ali druge fizične aktivnosti, ki vključujejo hitrost ali nevarnost kot so na primer športno padalstvo, potapljanje, plezalstvo ipd.
2. Iskanje doživetij (ES), ki se izraža skozi iskanje novih izkušenj na kognitivnem in čutnem nivoju - npr. s potovanji, drogami, spontanim in nekonformnim življenjskim slogom, z neobičajnimi, razburljivimi prijatelji.
3. Dezinhibicija (DIS), ki se povezuje s slabo socialno inhibicijo in se nanaša na iskanje draženja skozi socialno in seksualno stimulacijo, divjimi zabavami in socialnim popivanjem.
4. Nagnjenost k dolgočasju (BS), ki se nanaša na nepotrpežljivost v rutinskih, ponavljajočih se situacijah in nenaklonjenost dolgočasnim situacijam ali osebam.

Pretekle študije so pokazale, da se iskanje dražljajev povezuje z uživanjem alkohola in drog, z visoko tveganimi ali ekstremnimi športi, z vključevanjem v nezaščitene spolne aktivnosti, z impulzivnostjo ter s čezmernim igranjem iger na srečo (pregled v Roberti, 2004).

Ker psihološki miti izvirajo iz vsakdanjih, neformalnih virov informacij (Bensley in Lilienfeld, 2017), smo pregledali še raziskave medijskih preferenc iskalcev dražljajev. Slednje so pokazale, da iskalci dražljajev preferirajo bolj vznemirljive medijske vsebine (Banerjee, Greene, Krcmar, Bagdasarov in Ruginyte, 2008), gledajo filme s seksualno eksplicitno vsebino (Zuckerman in Litle, 1986), grozljivke (Clasen in Johnson, 2018; Greene in Krcmar, 2005; Zuckerman in Litle, 1986; Hirschman, 1987), kontaktne športe, resnične kriminalne zgodbe (Krcmar in Greene, 1999), filme z nasilno vsebino (Greene in Krcmar, 2005), znanstveno fantastiko (Hirschman, 1987) in programe z akcijsko-pustolovsko vsebino (Perse, 1996), redkeje pa gledajo televizijske novice in drame (Potts, Dedmon in Halford, 1996). Raziskovalci so sicer pričakovali, da bodo iskalci dražljajev televizijo uporabljali kot vir dodatne stimulacije iz okolja, a so študije pokazale drugače, in sicer so v povprečju gledali manj televizije (Rowland, Fouts in Heatherton, 1989) ali pa med količino gledanja televizije in iskanjem dražljajev ni prišlo do povezav (Potts idr., 1996; Perse, 1996).

Raziskovalni problem in hipoteze

Miti so prisotni v različnih disciplinah, psihologija pa je za njih še posebej dovzetna (Lilienfeld idr., 2010). Psihološki miti so pomembna in vse pogosteje raziskovana tema, saj raziskovalci upajo, da bo znanstveno izobraževanje pripomoglo k njihovem odpravljanju (Bensley idr., 2014). Tuje študije so pokazale, da so bili prisotni tako pri splošni populaciji (npr. Furnham, Callahan in Rawles, 2003), kot tudi pri študentih psihologije (Hughes idr., 2015).

Večina študij na tem področju je bila opravljena na študentih uvodnih psiholoških predmetov (npr. Vaughan, 1977; Kowalski in Taylor, 2004), zelo malo študij pa je obravnavalo študente višjih letnikov psihologije. Prav tako so slabo raziskani korelati prepričanja v resničnost psiholoških mitov, ki so pomembni za razumevanje dejavnikov, kateri vplivajo na dovzetnost za njih. V slovenskem prostoru prav tako ni bila opravljena še nobena študija psiholoških mitov.

Cilj magistrske naloge je bil preučiti stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije, glede na stopnjo študija. Zanimalo nas je, kako se bo stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov razlikovala pri študentih dodiplomskega in magistrskega študija psihologije. Študente psihologije smo želeli glede na stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov primerjati tudi s študenti drugih smeri. Prav tako smo želeli preveriti, kako se bo stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovala s prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov, objektivnostjo, velikimi petimi osebnostnimi dimenzijami in iskanjem dražljajev. S tem namenom in v skladu s predhodnimi ugotovitvami raziskav, smo si zastavili tri hipoteze in tri raziskovalna vprašanja.

H1: *Študenti dodiplomskega študija psihologije bodo v primerjavi s študenti magistrskega študija psihologije pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov.*

Pri svoji prvi hipotezi smo se osredotočili samo na študente psihologije. Obstoječe raziskave so se pretežno osredotočale na študente uvodnih psiholoških predmetov, nas pa je zanimalo v kolikšni meri so psihološki miti prisotni tudi pri posameznikih, ki so se dlje časa izobraževali na področju psihologije, zato smo se usmerili tako na študente prvega letnika dodiplomskega študija (v nadaljevanju študenti začetniki) kot tudi študente višjih letnikov dodiplomskega študija in magistrskega študija. Pričakovali smo, da bodo študenti dodiplomskega študija psihologije pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov kot študenti magistrskega študija psihologije, saj posamezniki z napredovanjem pri študiju psihologije, pridobivajo empirično znanje iz tega področja, ki ni skladno ali je v nasprotju s psihološkimi miti (Bensley in Lilienfeld, 2017). Prav tako so pretekle študije pokazale, da je z naraščanjem števila opravljenih psiholoških predmetov in s pridobivanjem kreditnih ur iz psihologije, prepričanje v resničnost psiholoških mitov pri študentih počasi upadalo (Bensley idr., 2014; Gardner in Dalsing, 1986; Griggs in Ransdell, 1987; Standing in Huber, 2003).

H2: *Študenti psihologije bodo v primerjavi s študenti drugih smeri, pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov.*

Pri drugi hipotezi smo se osredotočili na primerjavo študentov psihologije in študentov drugih smeri. Na to temo ni bilo narejenih veliko raziskav, obstoječi raziskavi pa sta se usmerili na študente začetnike (Furnham, 1993) oz. na študente uvodnih psiholoških predmetov (Gaze, 2014). Pričakovali smo, da bodo študenti psihologije v primerjavi s študenti drugih smeri, pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov, saj so tekom študija vključeni v več psiholoških predmetov, prepričanje v resničnost psiholoških mitov pa je v preteklih študijah z naraščanjem števila opravljenih psiholoških predmetov in s pridobivanjem kreditnih ur iz psihologije pri študentih počasi upadalo (Bensley idr., 2014; Gardner in Dalsing, 1986; Griggs in Ransdell, 1987; Standing in Huber, 2003).

H3: *Tisti študenti, ki bodo bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov, bodo prav tako bolj prepričani v obstoj paranormalnih pojavov.*

Pri tretji hipotezi smo se usmerili k povezanosti med prepričanjem v resničnost psiholoških mitov in prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov. Ker gre v obeh primerih za prepričanje v resničnost določenih znanstveno neutemeljenih trditvev, smo pričakovali, da se bosta konstrukta pomembno pozitivno povezovala. Podobno so v svoji raziskavi ugotovili Bensley in sodelavci (2014).

R1: *Kako se prepričanje v resničnost psiholoških mitov povezuje z objektivnostjo?*

Ker so psihološki miti trditve, ki niso podprte z ugotovitvami visokokakovostnih psiholoških raziskav (Bensley in Lilienfeld, 2017), katerih zaključki temeljijo na empiričnih in objektivnih dejstvih, smo pričakovali, da bodo bolj objektivni posamezniki, zaradi svoje nagnjenosti k iskanju takih empiričnih informacij in

nagnjenosti k logičnemu, racionalnemu razmišljanju pri oblikovanju svojih prepričanj (Leary idr., 1986) pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov.

R2: *Kako se prepričanje v resničnost psiholoških mitov povezuje z “velikimi petimi” osebnostnimi dimenzijami?*

Povezanosti med prepričanjem v resničnost psiholoških mitov in velikimi petimi osebnostnimi dimenzijami ni obravnavala še nobena študija. Pričakovali smo, da se bo prepričanje v resničnost psiholoških mitov pomembno pozitivno povezovalo z ekstravertnostjo in pomembno negativno z odprtostjo. Ekstravertni posamezniki so namreč bolj socialno aktivni (Argyle in Lu, 1990; Watson in Clark, 1997) in zato morda pogosteje pridejo v stik s psihološkimi miti, ki izvirajo iz vsakdanjih, neformalnih virov informacij kot so na primer neformalni pogovori (Bensley in Lilienfeld, 2017) in se širijo “od ust do ust” (Lilienfeld idr., 2010). Pričakovali smo, da bodo odprti posamezniki pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov, saj so radovedni, željni informacij in znanja ter imajo različne raziskovalne in umske interese (Musek, 2010). Povezanosti med stopnjo prepričanja v psihološke mite in nevroticizmom, vestnostjo ter sprejemljivostjo nismo pričakovali, saj se slednje dimenzije iz vsebinskega vidika manj povezujejo s konceptom psiholoških mitov (npr. spoprijemanje s stresom, storilnost, doživljanje drugih ljudi (Musek, 2010)).

R3: *Kako se stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezuje z iskanjem dražljajev?*

Povezanosti med prepričanjem v resničnost psiholoških mitov in iskanjem dražljajev ni obravnavala še nobena študija. Pričakovali smo, da bodo posamezniki, ki bodo poročali o večji potrebi po dražljajih, pomembno manj prepričani v psihološke mite. Iskalci dražljajev morda redkeje počnejo aktivnosti, pri katerih bi prišli v stik s psihološkimi miti. Slednji običajno izvirajo iz vsakdanjih, neformalnih virov informacij kot so televizija, splet, socialna omrežja in neformalni pogovori (Bensley in Lilienfeld, 2017). Ker iskalci dražljajev preferirajo “nove, kompleksne, intenzivne” izkušnje (Zuckerman, 1994) jim take aktivnosti morda nudijo premalo stimulacije.

Metoda

Udeleženci

V raziskavo sta bili vključeni dve skupini udeležencev: študenti psihologije in študenti drugih smeri, oboji mlajši od 30 let. V raziskavi je skupaj sodelovalo 489 udeležencev. Po različnih kriterijih (glej poglavje Postopek) smo iz podatkov izločili 66 udeležencev in v analize tako vključili 423 udeležencev. Od tega je bilo 227 (53,7 %) študentov psihologije in 196 (46,3 %) študentov drugih smeri. Izmed študentov drugih smeri jih je 84 (42,9 %) študiralo druge družboslovne vede (ekonomija, uprava, sociologija, razredni pouk, komunikologija, pedagogika, pravo, socialno delo, trženje ipd.), 110 (56,1 %) pa je študiralo naravoslovne vede (elektrotehnika, informatika, fizioterapija, kozmetologija, strojništvo, oblikovanje, farmacija, veterina, biologija, medicina ipd.). Primerjava udeležencev glede na spol, starost in smer študija, je prikazana v tabeli 1.

Tabela 1. Primerjava med študenti psihologije in študenti drugih smeri v starosti, spolu in stopnji študija

	psihologija	druge smeri	skupaj
starost (M ± SD)	21,6 ± 1,99	23,1 ± 1,98	22,3 ± 2,12
spol			
moški	27 (11,9 %)	38 (19,4 %)	65 (15,4 %)
ženske	200 (88,1 %)	158 (80,6 %)	358 (84,6 %)
stopnja študija			
začetniki	50 (22 %)	19 (9,7 %)	69 (16,3 %)
dodiplomski	111 (48,9 %)	102 (52 %)	213 (50,4 %)
magistrski	66 (29,1 %)	75 (38,3 %)	141 (33,3 %)
skupaj	227 (100 %)	196 (100 %)	423 (100 %)

Opombe. Začetniki = študenti prvega letnika dodiplomskega študija, dodiplomski = študenti drugega in tretjega letnika dodiplomskega študija.

Pripomočki

Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji

Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji (Misconceptions in psychology test; Gardner in Brown, 2013), temelji na psiholoških mitih, kot so opredeljeni v knjigi "50 Great Myths of Popular Psychology" (Lilienfeld idr., 2010), v kateri so avtorji 50 močno razširjenih psiholoških mitov podrobno razdelali in izpodbijali z izsledki znanstvenih raziskav, navedli pa so tudi 249 pomožnih trditev (angl. "mythlets"), za katere so predlagali, da bi jih bilo potrebno še podrobneje raziskati.

Preizkus je sestavljen iz 55 postavk in meri psihološke mite na 11 različnih vsebinskih področjih (možgani in vedenje, razvoj in staranje, spomin, inteligentnost in učenje, zavedanje, čustva in motivacija, socialna psihologija, osebnost, duševne bolezni, psihologija in pravo, psihološko zdravljenje), pri čemer se na vsako področje nanaša pet postavk. Približno polovica postavk je oblikovanih tako, da gre za resnične trditve, druga polovica trditev pa je napačnih. Postavke, ki so zapisane kot resnične trditve se obratno vrednotijo, tako da višji dosežek odraža močnejšo stopnjo prepričanja v resničnost psihološkega mita. Posamezniki za vsako trditev na petstopenjski ocenjevalni lestvici označijo, v kolikšni meri menijo, da je pravilna (1 - *povsem pravilno*; 5 - *povsem napačno*), imajo pa tudi možnost izbrati odgovor 6 ("ne vem").

Inštrument je na ameriškem vzorcu (Gardner in Brown, 2013) pokazal ustrezno notranjo konsistentnost ($\alpha = 0,85$), pojavljajo pa se vprašanja, povezana z interpretacijo odgovorov 6 ("ne vem"). V slovenskem prostoru še ni bil uporabljen, zato smo ga v namene raziskave prevedli in priredili (glej tudi poglavje Postopek), opravili pa smo tudi validacijo merskega inštrumenta (za podrobnejši opis glej prilogo 1). S konfirmatorno faktorsko analizo smo ugotovili, da se je teoretično predpostavljeno model slabo prilegal podatkom. Ugotovili smo sprejemljivo notranjo konsistentnost inštrumenta (Cronbach $\alpha = 0,69$), ki pa je nižja od tiste, o kateri sta poročala avtorja vprašalnika.

Posodobljena lestvica prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov (R-PBS)

Posodobljena lestvica prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov (Revised paranormal belief scale - R-PBS; Tobacyk, 2004) je eden izmed najpogosteje uporabljenih inštrumentov na področju raziskovanja prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov. Sestavlja jo 26 postavk, ki merijo sedem dimenzij: tradicionalna religiozna verovanja, psi, čarovništvo, vraževerje, spiritualizem, nenavadne življenjske oblike in prekognicija. Udeleženci pri vsaki postavki na sedem-stopenjski ocenjevalni lestvici označijo, v kolikšni meri se z njo strinjajo (1 - *sloh se ne strinjam*; 7 - *povsem se strinjam*). Ena postavka se vrednoti obrnjen. Skupni dosežek dobimo tako, da izračunamo povprečje vseh postavk.

Lestvica je nastala kot izboljšava prvotne verzije (Paranormal Belief Scale - PBS; Tobacyk in Milford, 1983) in se je v tujih različicah izkazala, kot ustrezno zanesljiv in veljaven inštrument (za pregled glej Drinkwater, Denovan, Dagnall in Parker, 2017). V študiji Drinkwaterja in sodelavcev (prav tam) je bila notranja konsistentnost skupne lestvice visoka ($\alpha = 0,93$), na ustrezno notranjo konsistentnost so pokazale tudi podlestvice tradicionalna religiozna prepričanja, psi, čarovništvo, vraževerje, spiritualizem in prekognicija (koeficienti α so se gibali med 0,83 in 0,88), šibka notranja konsistentnost pa se je pokazala pri podlestvici nenavadnih življenjskih oblik, kjer je koeficient α znašal 0,54.

V slovenskem prostoru lestvica še ni bila uporabljena, zato smo jo v namene raziskave prevedli in priredili (glej tudi poglavje Postopek). Odločili smo se, da šesto postavko (v originalni verziji: "*Himalajski snežni mož (jeti) Tibeta obstaja.*"), zamenjamo z "*Vampirji obstajajo.*", saj v slovenskem kulturnem okolju legenda o omenjenem mitskem bitju ni dovolj poznana. Za spremembo smo pridobili soglasje avtorja. Opravili smo tudi validacijo merskega inštrumenta (za podrobnejši opis glej prilogo 1). S konfirmatorno faktorsko analizo smo ugotovili, da se je sedem-faktorski model bolje prilegal kot petfaktorski. Ker so indeksi prileganja pokazali na še sprejemljivo prileganje podatkom, smo v raziskavi obdržali sedem-faktorski

model. Preverili smo tudi notranjo konsistentnost skupne lestvice in podlestvic. Podobno kot v raziskavi Drinkwaterja in sodelavcev (2017) je bila notranja konsistentnost skupne lestvice, izračunana s Cronbachovim koeficientom α , visoka ($\alpha = 0,91$), tudi podlestvice tradicionalna religiozna prepričanja ($\alpha = 0,81$), psi ($\alpha = 0,74$), čarovništvo ($\alpha = 0,84$), vraževerje ($\alpha = 0,80$), spiritualizem ($\alpha = 0,84$) in prekognicija ($\alpha = 0,86$) so pokazale ustrezno notranjo konsistentnost. Pri podlestvici nenavadne življenjske oblike pa je se pokazala zelo nizka notranja konsistentnost ($\alpha = 0,25$).

Lestvica objektivnosti

Lestvica objektivnosti (Objectivism scale; Leary, Shepperd, McNeill, Jenkins in Barner, 1986) meri individualne razlike v objektivnosti oz. v dveh osrednjih lastnostih objektivnega posameznika: nagnjenosti k temu, da poišče in se zanaša na informacije empiričnega izvora in da pri odločanju daje prednost logičnemu in racionalnemu razmisleku (Leary idr., 1986). Vsebuje 11 postavk. Pri vsaki izmed njih posameznik na petstopenjski ocenjevalni lestvici označi, v kolikšni meri je trditev zanj značilna (*1 - sploh ni značilno zame; 5 - popolnoma značilno zame*). Pet postavk se vrednoti obrnjeno. Avtorji vprašalnika poročajo o ustrezni notranji konsistentnosti pripomočka (Cronbach $\alpha = 0,80$) ter o ustrezni kriterijski veljavnosti (Leary idr., 1986). V literaturi nismo našli raziskav, ki bi preverile konstruktno veljavnost vprašalnika.

V slovenskem prostoru lestvica še ni bila uporabljena, zato smo jo v namene raziskave prevedli in priredili (glej tudi poglavje Postopek). Opravili smo tudi validacijo merskega inštrumenta (za podrobnejši opis glej Priloga 1). S konfirmatorno faktorsko analizo smo preverili prileganje enofaktorskega in dvofaktorskega modela (faktorja objektivnost in subjektivnost). Ugotovili smo, da se je enofaktorski model slabo prilegal podatkom, prileganje dvofaktorskega modela pa je bilo boljše. Ker je dvofaktorski model bil tudi vsebinsko upravičen in se je zadovoljivo prilegal podatkom, povezanost med faktorjema pa ni bila zelo visoka, smo se odločili, da obdržimo dvofaktorski model. Faktor objektivnost predstavlja pozitivno obrnjene postavke (postavke, ki merijo posameznikovo objektivnost), faktor, ki smo ga poimenovali subjektivnost pa predstavlja negativno obrnjene postavke (postavke, pri katerih višja vrednost kaže na manjšo mero objektivnosti). Notranja konsistentnost lestvice objektivnost je bila sprejemljiva (Cronbach $\alpha = 0,74$), lestvice subjektivnost pa nekoliko nižja (Cronbach $\alpha = 0,65$).

Vprašalnik velikih pet (BFI)

Vprašalnik velikih pet (Big Five Inventory - BFI; John in Srivastava, 1999) temelji na petfaktorskem modelu osebnosti (oz. modelu Velikih pet) kot sta ga predpostavila McCrae in Costa (1997). Sestavlja ga 44 postavk, ki merijo pet faktorjev osebnosti: ekstravertnost (E), sprejemljivost (S), vestnost (V), nevroticizem (N) in odprtost (O). Udeleženci pri vsaki postavki na petstopenjski ocenjevalni lestvici označijo, v kolikšni meri se z njo strinjajo (*1 - sploh se ne strinjam; 5 - popolnoma se strinjam*). Šestnajst postavk se vrednoti obrnjeno. Avtorja vprašalnika poročata o ustrezni notranji konsistentnosti pripomočka ($\alpha = 0,77$ do $0,85$) ter o zadovoljivi konvergentni veljavnosti (John in Srivastava, 1999).

V magistrski nalogi smo uporabili slovensko obliko vprašalnika, ki sta jo prevedla in priredila A. Avsec in Sočan (2007). Koeficienti notranje konsistentnosti (Cronbach α) posameznih faktorjev so se na slovenskem vzorcu (Avsec in Sočan, prav tam) nahajali med 0,77 in 0,84, ugotovljena je bila tudi ustrezna notranja struktura vprašalnika. V pričujoči raziskavi smo na zbranem vzorcu prav tako ugotovili ustrezne Cronbach α koeficiente notranje konsistentnosti, in sicer: E = 0,85; S = 0,76; V = 0,80; N = 0,86; O = 0,83.

Lestvica iskanja dražljajev (SSS-V)

Lestvica iskanja dražljajev (Sensation seeking scale - SSS-V; Zuckerman, 1994) meri štiri dimenzije iskanja dražljajev: iskanje vznemirjenja in pustolovščin (TAS), iskanje doživetij (ES), dezinhibicijo (Dis) in nagnjenost k dolgočasju (BS). Vključuje 40 parov trditev, med katerimi se mora posameznik po metodi prisilne izbire odločiti, katera od obeh najboljše opisuje njegove interese in občutja. Skupni dosežek ocenimo na osnovi seštevka dosežkov po posameznih dimenzijah.

V pričujoči raziskavi smo uporabili slovensko obliko lestvice, ki jo je prevedel in priredil Kastrin (2008). Na slovenskem vzorcu (Kastrin, prav tam) so bili ugotovljeni naslednji Cronbach α koeficienti notranje konsistentnosti podlestvic in celotne lestvice: TAS = 0,82; ES = 0,52; Dis = 0,72; BS = 0,48; SSS = 0,83. Podlestvici ES in BS sta pokazali na šibko notranjo konsistentnost. O podobnih lastnostih inštrumenta na tujem vzorcu so poročali tudi drugi avtorji (Aluja, Garcia in Garcia, 2003; Zuckerman, 1994). V pričujoči raziskavi so bili prav tako ugotovljeni podobni koeficienti notranje konsistentnosti (Cronbach α), in sicer: TAS = 0,75; ES = 0,54; Dis = 0,67; BS = 0,51; SSS = 0,78, ki prav tako kažejo na šibko notranjo konsistentnost podlestvic ES in BS. Kastrin (prav tam) je preveril tudi dimenzionalnost lestvice in ugotovil, da je upravičena tako večkomponentna kot tudi enokomponentna rešitev, zato smo v raziskavi izračunali tako skupni dosežek na štirih podlestvicah, kot tudi skupni dosežek na celotni lestvici iskanja dražljajev.

Postopek

V raziskavi so bile odvisne spremenljivke stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov, neodvisne spremenljivke pa smer študija (študenti psihologije, študenti drugih smeri), področje študija (študenti psihologije, študenti drugih družboslovnih ved, študenti naravoslovnih ved), stopnja študija (začetniki, študenti višjih letnikov dodiplomskega študija, študenti magistrskega študija), psihologija na maturi (da/ne), starost, spol, prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov, objektivnost, velikih pet osebnostnih dimenzij in iskanje dražljajev.

Za rabo v slovenskem jezikovnem in kulturnem okolju, smo prevedli in priredili tri pripomočke, in sicer: Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji (Gardner in Brown, 2013), Posodobljena lestvica prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov (R-PBS; Tobacyk, 2004) in Lestvica objektivnosti (Leary idr., 1986). Prvo smo postavke vprašalnikov prevedli iz angleškega v slovenski jezik, nato pa je druga psihologinja opravila še vzratni prevod nazaj v angleški jezik. Primerjali smo obe verziji postavk in se glede razhajanj posvetovali z anglistko. Nato smo prosili štiri osebe (dve študentki psihologije in dve osebi, ki nista študirali psihologije), da preberejo postavke, ki smo jih na tak način oblikovali. Z njimi smo opravili kratke intervjuje. Vprašali smo jih, kako si razlagajo določeno postavko. Pozorni smo bili

na to, da so postavke razumljive tako študentom psihologije, kot tudi drugim osebam, ki morda slabše poznajo psihološko terminologijo. Na podlagi njihovih povratnih informacij in komentarjev smo oblikovali končne verzije postavk, katerih pravopisno ustreznost je pregledala tudi profesorica slovenskega jezika.

Zbiranje podatkov je potekalo tekom letnega študijskega semestra, v začetku aprila 2019. Vsi študenti dodiplomskega študija psihologije in prvi letniki magistrskega študija psihologije so vprašalnike izpolnjevali v fizični obliki (papir-svinčnik) med predavanji, vajami ali seminarji na Oddelku za psihologijo, Filozofske fakultete v Ljubljani. Razdelili smo jim pole z vprašalniki, tekom reševanja pa sta v predavalnici bila prisotna raziskovalka in izvajalec predmeta. Študenti drugega letnika magistrskega študija (ki v času zbiranja podatkov več niso imeli predavanj), študenti psihologije (absolventi) in študenti drugih smeri, pa so vprašalnik izpolnili s pomočjo spletne ankete 1KA. Slednje udeležence smo zbrali s pomočjo metode snežne kepe. Udeleženci so bili na začetku seznanjeni z namenom magistrske raziskave in s potekom sodelovanja. Študenti psihologije so vprašalnike reševali 15-20 minut (če je kdo potreboval dlje časa, smo reševanje podaljšali), udeleženci, ki so sodelovali preko spleta pa so porabili za reševanje v povprečju 21 minut (reševanje prav tako ni bilo časovno omejeno). Vsi udeleženci so na začetku vpisali svoje demografske podatke (spol, starost) in podatke o študiju (dodiplomski/magistrski, letnik, smer študija, način študija (redni/izredni)), prav tako so poročali o tem, ali so imeli psihologijo na maturi (da/ne). Vprašalnike so reševali po sledečem zaporedju: Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji, R-PBS, Lestvica objektivnosti, BFI in SSS-V.

Pred analizo podatkov smo podatke pregledali. Manjkajočo vrednost smo pripisala tudi trem udeležencem na spremenljivki starost, kjer so vpisali vrednost 3 oz. 180. Iz podatkov smo izločili 61 udeležencev, ki niso izpolnili niti enega vprašalnika v celoti. Prav tako smo iz analiz izločili pet udeležencev, ki so bili starejši od 30 let in niso spadali v proučevano populacijo študentov. Pri vprašalnikih se je pojavil manjši delež manjkajočih vrednosti. Na vprašalniku R-PBS sta imela dva udeleženca po eno manjkajočo vrednost, eden udeleženec pa šest manjkajočih vrednosti na različnih postavkah. Prav tako so imeli štiri udeleženci na Lestvici objektivnosti po eno manjkajočo vrednost, eden pa dve manjkajoči vrednosti. Na vprašalniku BFI je imelo pet udeležencev eno manjkajočo vrednost, eden pa dve. Na vprašalniku SSS-V je imelo pet udeležencev po eno manjkajočo vrednost. Manjkajoče vrednosti na teh vprašalnikih smo nadomestili po algoritmu EM. Vrednosti po nasvetih Wu, Jia in Endera (2015) kljub Likertovi lestvici nismo zaokrožili. Vrednosti smo zaokrožili zgolj pri validaciji Lestvice objektivnosti, kjer smo spremenljivke obravnavali na ordinalni merski lestvici in kot vhodno matriko uporabili polihorično korelacijsko matriko.

V kolikor so imeli udeleženci na vprašalnikih večji delež manjkajočih vrednosti, smo jim za celoten vprašalnik pripisali manjkajoče vrednosti.

Pri Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji smo se pri prevodu držali navodil avtorjev (Gardner in Brown, 2013) in obdržali odgovorno lestvico, ki sta jo ustvarila. V raziskavi smo želeli izvesti analizo na ravni postavk in na ravni lestvice (skupnega dosežka na lestvici). Iz analize na ravni postavk nismo izločili nobenega udeleženca. Pri izračunu skupnega dosežka na Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji pa smo kategorijo 6 (»ne vem«) kodirali kot manjkajočo vrednost. Nato smo pregledali število manjkajočih vrednosti pri posamezni postavki in glede na skok v številu manjkajočih vrednosti med postavkami postavili kriterij, da mora postavka vsebovati vsaj 25 % polnih vrednosti. Na podlagi tega kriterija smo iz

izračuna skupnega dosežka izločili osem postavk (23, 24, 31, 44, 47, 48, 50 in 51). Poleg tega smo pregledali tudi število manjkajočih vrednosti znotraj udeleženca. Tukaj smo prav tako glede na izrazit skok v številu manjkajočih vrednosti postavili kriterij, da mora imeti udeleženec več kot 21 polnih vrednosti. Na podlagi tega kriterija smo iz izračuna skupnega dosežka izločili sedem udeležencev. Nato smo z multiplo imputacijo po algoritmu EM nadomestili manjkajoče vrednosti. Manjkajoče vrednosti smo imputirala desetkrat in nato izračunali povprečje imputiranih vrednosti.

V raziskavi smo najprej opravili validacijo merskih inštrumentov, ki še niso bili uporabljeni v slovenskem kulturnem okolju. Izvedli smo konfirmatorno faktorsko analizo, preverili smo opisne statistike spremenljivk, primerjavo povprečij smo izvedli s *t*-testom, povezanost med spremenljivkami pa smo izračunali s Pearsonovim koeficientom korelacije. Interakcije med faktorji smo preverili z večsmerno ANOVA za neponovljene meritve. Tudi pri spremenljivkah, ki se niso porazdeljevale povsem normalno, smo uporabili parametrične teste, saj so parametrični testi pri velikem vzorcu robustni na kršenje predpostavke o normalnosti porazdelitve (Ghasemi in Zahediasl, 2012). Razlike med povprečji in povezanosti med spremenljivkami smo testirali dvostransko pri 5 % stopnji tveganja. Udeležence z manjkajočimi vrednostmi smo izločili iz vsake analize posebej (angl. »pairwise deletion«). Podatke smo obdelali s pomočjo računalniških programov R, Excel in SPSS.

Rezultati

Opisne statistike merjenih konstruktov

Pred izvedbo analiz smo prikazali opisne statistike merjenih konstruktov (glej tabeli 2 in 3). Za skupne dosežke na Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji, R-PBS ter Lestvici objektivnosti, smo prikazali opisne statistike ločeno za študente psihologije in študente drugih smeri, saj smo pričakovali, da se skupini v povprečju teh konstruktov razlikujeta. Opazimo lahko, da se vse lestvice porazdeljujejo približno normalno (glej tabelo 2). V nadaljevanju smo pregledali tudi opisne statistike za ostale lestvice, ki smo jih uporabili v raziskavi (glej tabelo 3). Vse lestvice se porazdeljujejo približno normalno.

Tabela 2. Opisne statistike za Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji, R-PBS in Lestvico objektivnosti

	študenti psihologije					študenti drugih smeri				
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>
Miti	225	2,57	0,23	0,23	0,00	174	2,86	0,23	-0,37	0,16
R-PBS	224	2,10	0,72	1,08	1,66	165	2,79	1,06	0,41	-0,62
Objektivnost	222	3,61	0,55	-0,14	-0,02	160	3,58	0,65	-0,14	-0,53
Subjektivnost	222	2,89	0,62	0,03	-0,46	160	2,98	0,70	-0,01	-0,23

Opombe: Miti = skupni dosežek na Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji, R-PBS = skupni dosežek na Lestvici R-PBS, *As* = koeficient asimetričnosti, *Spl* = koeficient sploščenosti.

Tabela 3. Opisne statistike za lestvice BFI in SSS-V

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>
Ekstravertnost	375	27,54	6,17	-0,19	-0,75
Sprejemljivost	375	33,46	5,43	-0,23	-0,25
Vestnost	375	32,94	5,64	-0,45	0,05
Nevroticizem	375	24,02	6,14	0,22	-0,37
Odprtost	375	36,95	6,57	-0,19	-0,42
TAS	375	15,27	2,69	-0,12	-0,84
ES	375	16,61	1,91	-0,37	-0,14
DIS	375	15,82	2,19	-0,39	-0,35
BS	375	12,77	1,87	0,79	0,55
SSS-V	375	60,47	5,77	-0,17	-0,28

Opombe: SSS-V = skupni dosežek na Lestvici SSS-V, *As* = koeficient asimetričnosti, *Spl* = koeficient sploščenosti.

Razširjenost psiholoških mitov pri študentih

S *t*-testom za neodvisna vzorca smo preverili, ali se študenti psihologije in študenti drugih smeri razlikujejo v povprečnih vrednostih pri posameznih postavkah Preizkusa zmotnih prepričanj v psihologiji. Pri tem smo uporabili popravek za neenake variance (Welchov test), saj smo a priori predpostavili, da se skupini razlikujeta v razpršenosti odgovorov. Študenti psihologije si namreč delijo enako izobraževanje in zato smo predvidevali, da bo njihov stil odgovarjanja bolj homogen, kot pri študentih drugih smeri. Tovrsten vsebinski pristop predstavlja učinkovito alternativo dvostopenjskemu testiranju primerjave povprečij s predhodnim testiranjem hipoteze o enakosti varianc (za pregled glej Wells in Hintze, 2007). Zaradi multiplih testov smo *p* vrednosti popravili po metodi Bonferroni-Holm glede na število izvedenih *t*-testov. V tabeli 4 in tabeli 5 so prikazane povprečne vrednosti študentov psihologije (psih.) in študentov drugih smeri (drugo) ter standardizirana razlika med skupinama (Cohenov *d*). Opazimo, da so študenti psihologije bili pomembno manj prepričani v resničnost določenih psiholoških mitov, kot študenti drugih smeri. Največje razlike lahko opazimo na primer pri mitih "Več kot je prisotnih ljudi pri nesreči, večja je verjetnost, da bo žrtvi nekdo pomagal.", "Ljudje uporabljamo približno 10% moči možganov." in "Zgolj na podlagi analize posameznikove pisave, ne moremo vedeti, kakšna je njegova osebnost."

Tabela 4. Primerjava med študenti psihologije (psih.) in študenti drugih smeri (drugo) pri napačnih trditvah

Napačne trditve	M		SE	t	df	p ^a	d
	psih.	drugo					
Več kot je prisotnih ljudi pri nesreči, večja je verjetnost, da bo žrtvi nekdo pomagal.	1,32	2,66	0,12	-11,54	247,4	< 0,001*	-1,25
Ljudje uporabljamo približno 10% moči možganov.	1,80	3,11	0,13	-10,43	329,8	< 0,001*	-1,08
Če poznamo posameznikovo astrološko znamenje, lahko zanesljivo napovemo njegove osebne lastnosti.	1,20	2,02	0,09	-9,07	272,7	< 0,001*	-0,97
Večina psihoterapevtskih pristopov vključuje kavč in raziskovanje posameznikovega otroštva.	1,48	2,31	0,12	-7,16	218,9	< 0,001*	-0,85
Negativno ojačevanje je oblika kaznovanja.	2,25	3,45	0,15	-8,04	279,0	< 0,001*	-0,84
V stanju hipnoze ni mogoče lagati.	2,33	3,30	0,16	-6,00	204,0	< 0,001*	-0,79
Nedavno je prišlo do ogromne epidemije otroškega avtizma.	1,79	2,72	0,16	-5,91	193,3	< 0,001*	-0,77
Če se potrudimo, se lahko spomnimo dogodkov, ki segajo nazaj vse do našega rojstva.	1,89	2,69	0,11	-7,12	327,2	< 0,001*	-0,74

Večino posilstev storijo osebe, ki jih žrtev prej ni poznala.	1,74	2,56	0,13	-6,27	243,3	< 0,001*	-0,73
Skupine sprejemajo manj skrajne odločitve kot posamezniki.	2,21	3,08	0,14	-6,44	349,2	< 0,001*	-0,67
Če poslušamo gradivo medtem, ko spimo (učenje med spanjem), bo lahko to učinkovito pripomoglo k učenju.	2,18	2,92	0,13	-5,86	311,8	< 0,001*	-0,63
Nekateri ljudje imajo pravi fotografski spomin.	3,77	4,45	0,11	-6,40	358,8	< 0,001*	-0,62
Zaradi ekstremnega strahu lahko posivimo.	2,40	3,25	0,17	-5,08	269,2	< 0,001*	-0,61
Nekateri ljudje uporabljajo samo levo možgansko hemisfero, medtem ko drugi uporabljajo samo desno.	1,48	2,12	0,11	-5,67	286,3	< 0,001*	-0,60
Samo globoko depresivni ljudje storijo samomor.	1,53	2,05	0,10	-5,08	311,5	< 0,001*	-0,54
Debeli ljudje so bolj veseli kot suhi.	1,68	2,20	0,11	-4,79	305,0	< 0,001*	-0,52
Ko vizualno zaznavamo, naše oči oddajajo žarke.	1,34	1,80	0,11	-4,09	201,0	0,002*	-0,50
Umori se dogajajo pogosteje kot samomori.	2,56	3,14	0,16	-3,67	272,2	0,009*	-0,44
Najpogostejši povzročitelj čirov je stres.	3,80	4,14	0,10	-3,59	329,4	0,012*	-0,39
Spomini na vse kar smo doživeli, so trajno shranjeni v naših možganih, četudi nimamo dostopa do vseh.	3,75	4,14	0,10	-3,81	384,2	0,005*	-0,38
Učenci običajno priključijo le 10% tega kar preberejo.	2,78	3,14	0,11	-3,3	344,5	0,032*	-0,35
Naši možgani med spanjem počivajo.	2,05	2,44	0,12	-3,26	354,1	0,035*	-0,33
Dojenček se lahko naveže samo na svojo mamo.	1,43	1,69	0,10	-2,69	366,1	0,209	-0,27
Pri zdravljenju depresije so antidepresivi veliko bolj učinkoviti kot psihoterapija.	1,95	1,84	0,10	1,09	320,4	1,000	0,12
Poročeni pari so v zakonu bolj zadovoljni po tem, ko imajo otroke.	2,74	2,63	0,10	1,09	320,4	1,000	0,11
Elektrokonvulzivna terapija (terapija z elektrošokom) se dandanes redko uporablja.	3,88	3,97	0,13	-0,76	267,5	1,000	-0,09

Če želimo spremeniti posameznikovo stališče, je najbolje, da ga za to izdatno nagradimo.	2,70	2,79	0,13	-0,71	315,1	1,000	-0,08
Vsi klinično depresivni ljudje trpijo za ekstremno žalostjo.	2,69	2,76	0,13	-0,54	345,1	1,000	-0,06

Opombe: d = mera velikosti učinka, standardizirana razlika med skupinama (Cohenov d).

^a p vrednosti smo popravili po Bonferroni-Holmovi metodi.

* $p < 0,05$.

Tabela 5 . Primerjava med študenti psihologije (psih.) in študenti drugih smeri (drugo) pri pravih trditvah

Pravilne trditve	M		SE	t	df	p^a	d
	psih.	drugo					
Zgolj na podlagi analize posameznikove pisave, ne moremo vedeti, kakšna je njegova osebnost.	4,47	3,33	0,12	9,76	292,5	< 0,001*	1,05
Neredno podajanje povratnih informacij ima najboljši učinek na dolgoročno učenje.	1,52	2,33	0,12	-6,83	251,1	< 0,001*	-0,78
Večina posvojenih otrok je psihološko zdravih.	3,73	3,01	0,10	6,88	323,3	< 0,001*	0,75
Osebe s shizofrenijo nimajo multipli osebnosti.	3,41	2,52	0,15	5,96	280,9	< 0,001*	0,68
Posamezniki le redko potlačijo spomine na travmatične dogodke.	2,01	2,54	0,11	-4,77	323,5	< 0,001*	-0,49
V odraslosti lahko v naših možganih nastajajo nove možganske celice.	3,81	3,40	0,14	3,01	345,6	0,078	0,31
Če do drugih oseb ali predmetov direktno izražamo jezo, postajamo bolj agresivni.	2,95	3,31	0,13	-2,80	320,0	0,151	-0,31
Preizkus s poligrafom (detektorjem laži) ni zanesljiv način ugotavljanja laži.	3,79	3,44	0,12	2,89	357,7	0,115	0,30
“Neprištevnost” in “prištevnost” sta izraza, ki se uporabljata izključno v pravu in ne v psihologiji.	3,14	2,69	0,18	2,40	218,5	0,485	0,30
Inteligenčni količniki (IQ) so v otroštvu relativno nestabilni.	3,18	3,50	0,12	-2,64	301,4	0,242	-0,29
Ljudje ne marajo stvari, ki jih ne poznamo dobro.	3,61	3,87	0,09	-2,85	394,5	0,130	-0,28
Le majhen odstotek ostarelih ljudi živi v domovih za starejše občane.	3,11	2,86	0,11	2,29	347,5	0,630	0,25

Hipnotizirani ljudje se zavedajo svoje okolice in se lahko spomnijo podrobnosti pogovorov, ki so jih slučajno slišali med hipnozo.	3,13	2,82	0,15	2,03	256,2	1,000	0,25
Romantično nas najbolj privlačijo ljudje, ki so nam podobni.	3,43	3,20	0,10	2,19	337,6	0,824	0,23
Med velikostjo človeških možganov in IQ-jem obstaja zmerna korelacija.	1,87	2,10	0,12	-1,89	252,2	1,000	-0,22
Večina otrok preživi ločitev staršev brez velike ali sploh nikakršne psihološke škode.	2,21	2,00	0,10	2,08	379,3	1,000	0,21
Bolj izkušeni terapevti običajno niso nič bolj učinkoviti kot tisti, ki imajo malo izkušenj.	2,04	2,28	0,12	-2,03	319,5	1,000	-0,21
Ljudje z amnezijo (izgubo spomina) lahko še vedno prikličejo nekatere podrobnosti o svojem zgodnjem življenju.	3,91	4,05	0,08	-1,75	358,4	1,000	-0,18
Ženske v primerjavi z moškimi ne znajo nič bolj točno oceniti čustev drugih.	2,58	2,77	0,12	-1,67	328,7	1,000	-0,18
Ljudje v starosti postanejo bolj zadovoljni s svojim življenjem.	3,08	2,93	0,10	1,51	327,7	1,000	0,16
Večina ljudi, ki izkusi hudo travmo (kot na primer v vojaških spopadih), ne razvije posttravmatske stresne motnje	2,02	2,20	0,11	-1,47	275,5	1,000	-0,16
Skoraj vsi ljudje, ki so barvno slepi, lahko vidijo vsaj nekatere barve.	3,95	3,84	0,11	1,05	361,1	1,000	0,11
Večina oseb, ki se sklicuje na neprištevnost, ne hlina duševne bolezni.	2,62	2,51	0,13	0,86	253,0	1,000	0,11
Skoraj vsi ljudje sanjajo.	4,44	4,47	0,09	-0,35	403,1	1,000	-0,03
Zaužitje placeba (tablete iz sladkorja) lahko spremeni možgansko delovanje in kemijo.	3,26	3,30	0,15	-0,29	282,8	1,000	-0,03
Število serijskih morilcev pri belcih ni nič višje kot pri drugih rasnih skupinah.	3,39	3,36	0,17	0,18	244,5	1,000	0,02
Večina ljudi, ki so bili fizično zlorabljeni kot otroci, kasneje sami ne zlorablajo drugih.	2,65	2,65	0,11	-0,01	323,6	1,000	0,00

Opombe: d = mera velikosti učinka, standardizirana razlika med skupinama (Cohenov *d*).

^a *p* vrednosti smo popravili po Bonferroni-Holmovi metodi.

* *p* < 0,05.

V nadaljevanju smo z dvosmerno ANOVA za neponovljene meritve preverili, ali prihaja do razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na področje študija (študenti psihologije, študenti drugih družboslovnih ved, študenti naravoslovnih ved) in glede na to, ali so udeleženci na maturi pisali psihologijo (da/ne). Ugotovili smo, da faktor Psihologija na maturi ni imel statistično pomembnega učinka na stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov ($F(1,390) = 0,22, p = 0,641, \eta^2 = 0,00$). Prav tako ni bila statistično pomembna interakcija med faktorjema ($F(2,390) = 1,24, p = 0,292, \eta^2 = 0,01$). Ugotovili pa smo statistično pomemben učinek faktorja področje študija ($F(2,390) = 57,63, p < 0,001, \eta^2 = 0,23$).

S post hoc testi (Bonferronijev popravek) smo ugotovili, da imajo študenti psihologije statistično pomembno nižje povprečje na Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji kot študenti drugih družboslovnih ved ($t(299) = -9,79, p < 0,001, d = 1,24$) in naravoslovnih ved ($t(316) = -9,63, p < 0,001, d = 1,24$). Visoka vrednost Cohenovega d kaže na velike razlike med skupinami. Razlika med študenti drugih družboslovnih ved in naravoslovnih ved v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov ni bila statistično pomembna ($t(171) = 0,70, p = 1,00, d = 0,11$). Glede na to, da znotraj skupine študentov drugih smeri, nismo ugotovili statistično pomembnih razlik med študenti družboslovnih in študenti naravoslovnih ved v povprečni vrednosti na Preizkusu zmotnih prepričanj v psihologiji, smo jih za nadaljnje analize združili v kategorijo "študenti drugih smeri".

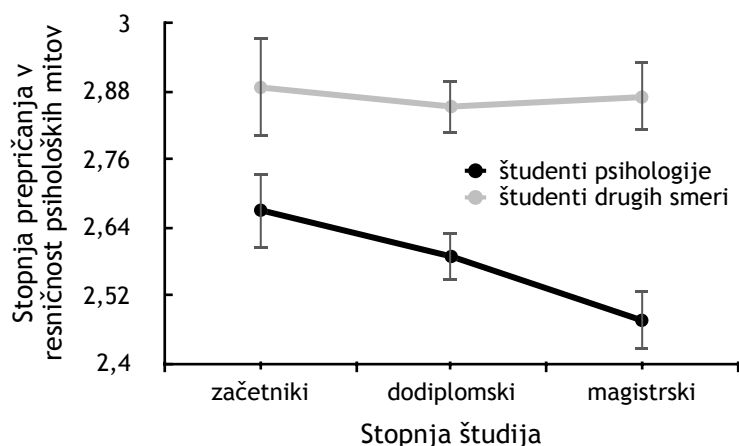
V nadaljevanju smo z dvosmerno ANOVA za neponovljene meritve preverili, ali prihaja do razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na smer študija (študenti psihologije, študenti drugih smeri) in stopnjo študija (začetniki, študenti višjih letnikov dodiplomskega študija, študenti magistrskega študija). Ugotovili smo, da sta oba faktorja statistično pomembna (glej tabelo 6). Na sliki 1 lahko opazimo, da študenti psihologije v višjih letnikih v manjši meri verjamejo v resničnost psiholoških mitov, medtem ko pri študentih drugih smeri ni bistvenih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija. Interakcija je statistično pomembna (glej tabelo 6). Tako lahko s 5 % stopnjo tveganja zaključimo, da je tudi na populaciji povezanost med stopnjo študija in stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije drugačna kot pri študentih drugih smeri.

Tabela 6. Povzetek tabele ANOVA za smer študija in stopnjo študija kot neponovljena faktorja

Vir variabilnosti	SS	df	MS	F	p	parcialna η^2
Smer študija	5,94	1	5,94	115,08	< 0,001*	0,23
Stopnja študija	0,44	2	0,22	4,29	0,014*	0,02
Interakcija	0,44	2	0,22	4,27	0,015*	0,02
napaka (skupina)	20,30	393	0,05			

Opombe: parcialna η^2 = mera velikosti učinka.

* $p < 0,05$.

Slika 1. Povprečne vrednosti in 95 % intervali zaupanja za študente psihologije in študente drugih smeri glede na stopnjo študija.

Znotraj skupine študentov psihologije smo s kontrasti ugotovili, da prihaja do statistično pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov med začetniki in študenti višjih letnikov dodiplomskega študija psihologije ($t(222) = 2,14, p = 0,033, d = 0,35$). Razlike so bile statistično pomembne tudi med študenti dodiplomskega in magistrskega študija psihologije ($t(222) = 3,21, p = 0,002, d = 0,52$). Na sliki 1 lahko opazimo, da prihaja do približno linearne upada v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov s stopnjo študija. Za namene primerjave z drugimi raziskavami, smo s t -testom za neodvisna vzorca izračunali, ali prihaja do razlike v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov med začetniki študija psihologije in začetniki drugih smeri. Ugotovili smo, da je razlika med skupinama statistično pomembna in velika ($t(35,6) = -3,97, p < 0,001, d = -0,98$).

Nazadnje smo preverili povezanost med spolom in starostjo ter stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov. Glede na to, da je vzorec študentov psihologije neizenačen s študenti drugih smeri glede na spol in starost smo izvedli analize ločeno za študente psihologije in študente drugih smeri. Ugotovili smo, da pri študentih drugih smeri prihaja do statistično pomembne povezanosti med spolom in prepričanjem v resničnost psiholoških mitov ($r = 0,30, p < 0,001$). Ženske so v večji meri verjele v resničnost psiholoških mitov. Pri študentih psihologije povezanost med spolom in prepričanjem v resničnost psiholoških mitov ni bila statistično pomembna ($r = 0,03, p = 0,691$). Prav tako ni bila statistično pomembna povezanost med starostjo in prepričanjem v resničnost psiholoških mitov pri študentih drugih smeri ($r = 0,07, p = 0,367$), medtem ko je ta povezava pri študentih psihologije bila statistično pomembna ($r = -0,16, p = 0,015$) in verjetno posledica tega, da so študenti psihologije v višjih letnikih v povprečju starejši.

Povezanosti med konstrukti

Preverili smo tudi povezanost med merjenimi konstrukti. Zaradi večje preglednosti in visokih korelacij med lestvicami R-PBS smo vključili zgolj skupno lestvico R-PBS. Ugotovili smo pozitivno statistično pomembno povezanost med stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov in skupnim dosežkom na lestvici

R-PBS (glej tabelo 7). Povezanost je zmerno visoka in pozitivna, kar pomeni, da so posamezniki, ki so v večji meri verjeli v resničnost psiholoških mitov, prav tako bili v večji meri prepričani v obstoj paranormalnih pojavov.

V tabeli 7 opazimo tudi, da se stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov statistično pomembno povezuje z ekstravertnostjo in odprtostjo, z ES in BS ter s skupno lestvico iskanja dražljajev. Korelacije so povsod zelo nizke. Stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov se z lestvicama objektivnost in subjektivnost ne povezuje statistično pomembno.

Tabela 7. Povezanosti med konstrukti (Pearsonov koeficient korelacije)

	Miti	R-PBS skupaj	objekti vnost	subjekti vnost
R-PBS (skupaj)	0,47*			
Objektivnost	0,07	-0,04		
Subjektivnost	0,08	0,22*	-0,40*	
Ekstravertnost	0,12*	0,08	0,01	-0,14*
Sprejemljivost	0,06	-0,01	0,04	0,01
Vestnost	0,02	0,05	0,29*	-0,23*
Nevroticizem	-0,02	0,01	-0,06	0,14*
Odprtost	-0,11*	0,05	0,03	-0,02
TAS	-0,04	-0,04	-0,04	-0,08
ES	-0,17*	0,00	-0,09	0,07
DIS	-0,04	-0,03	-0,03	-0,01
BS	-0,12*	-0,06	-0,09	0,00
SSS-V (skupaj)	-0,13*	-0,05	-0,09	-0,02

Opombe. * $p < 0,05$

Razprava

V magistrskem delu smo preučili stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije, glede na stopnjo študija. Študente psihologije smo glede na stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov primerjali tudi s študenti drugih smeri. Preverili smo tudi, kako se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovala s stopnjo prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov, objektivnostjo, velikimi petimi osebnostnimi dimenzijami in iskanjem dražljajev.

Zastavili smo si hipotezo, da bodo dodiplomski študenti psihologije v primerjavi s študenti magistrskega študija psihologije pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov. Rezultati so pokazali, da je znotraj skupine študentov psihologije prišlo do statistično pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija. Začetniki so bili pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov kot študenti višjih letnikov dodiplomskega študija, slednji pa so bili pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov kot študenti magistrskega študija. Stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov je s stopnjo študija približno linearno upadala. Na podlagi slednjih ugotovitev, lahko potrdimo prvo hipotezo. V nadaljevanju smo preverjali, ali so bili študenti psihologije v primerjavi s študenti drugih smeri, pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov. Razlike med študenti psihologije in študenti drugih družboslovnih ved ($d = 1,24$) ter študenti psihologije in študenti naravoslovnih ved ($d = 1,24$) so bile statistično pomembne in velike, zato lahko zaključimo, da so študenti psihologije bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov kot študenti drugih smeri in s tem potrdimo tudi drugo hipotezo.

Omenjeni izsledki so skladni z ugotovitvami C. M. Gaze (2014), ki je poročala, da so študenti uvodnih psiholoških predmetov, verjeli v več psiholoških mitov kot študenti višjih letnikov dodiplomskega študija psihologije. Prav tako so ugotovitve skladne s študijo Arntzena in sodelavcev (2010), ki so ugotovili, da so študenti magistrskega študija verjeli v pomembno manj mitov o vedenjski analizi kot študenti dodiplomskega študija. Omenjeni izsledki se ujemajo tudi s predhodnimi raziskavami, ki so pokazale, da je z naraščanjem števila opravljenih psiholoških predmetov in s pridobivanjem kreditnih ur iz psihologije, prepričanje v resničnost psiholoških mitov pri študentih počasi upadalo (Bensley idr., 2014; Gardner in Dalsing, 1986; Griggs in Ransdell, 1987; Standing in Huber, 2003). Ker so v pričujoči raziskavi sodelovali redni študenti psihologije, pri katerih je z naraščanjem letnika in stopnje študija, prav tako naraščalo število psiholoških predmetov, ki so jih opravili, so razlike v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija psihologije verjetno posledica lastnosti izobraževanja, v katerega so bili vključeni. Študenti so tekom študija pridobivali znanje o ključnih konceptih psihologije, kar se je najverjetneje odražalo v tem, da so bila prepričanja študentov, ki so opravili več izpitov iz psihologije bolj konsistentna z ugotovitvami psiholoških znanstvenih raziskav in torej v nasprotju s psihološkimi miti. K razlikam v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija psihologije je morda doprineslo tudi to, da so imeli študenti višjih letnikov dodiplomskega in magistrskega študija psihologije prav tako bolj razvite spretnosti kritičnega mišljenja. V prid slednje predpostavke govorijo tudi študije, ki so pokazale, da so posamezniki po tem, ko so bili izpostavljeni študijskemu kurikulumu, pomembno izboljšali svoje spretnosti kritičnega mišljenja

(za pregled glej Huber in Kuncel, 2016). Posamezniki z boljšimi spretnostmi kritičnega mišljenja so prav tako verjeli v manj psiholoških mitov (Bensley idr., 2014; McCutcheon idr., 1992), z večjo verjetnostjo pa so tudi spremenili svoja napačna prepričanja in odpravili psihološke mite (Kowalski in Taylor, 2004). Študenti psihologije tekom študija tako morda postajajo vse bolj kritični do znanstveno neutemeljenih predpostavk, še posebej pa verjetno do tistih, ki so povezane s področjem psihologije.

Ugotovitve pričujoče raziskave se nekoliko razlikujejo od ugotovitev Hughesa in sodelavcev (2015), ki so poročali, da med študenti dodiplomskega in magistrskega študija psihologije ni prišlo do pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov. Na slovenskem vzorcu so se namreč pokazale zmerno visoke razlike med študenti višjih letnikov dodiplomskega in študenti magistrskega študija psihologije. Razhajanja v omenjenih ugotovitvah so morda posledica razlik v vsebini predavanj, ki so jim bili izpostavljeni ameriški in slovenski študenti ter uporabi različnih pripomočkov za merjenje prepričanja v psihološke mite. Na slovenskem vzorcu so verjetno bile izmerjene nekoliko večje razlike tudi zato, ker so bili študenti v prvem letniku magistrskega študija psihologije izpostavljeni metodam izpodbijanja psiholoških mitov. Pretekle študije so namreč pokazale, da se je z uporabo omenjenih pedagoških metod, prepoznavanje psiholoških mitov izboljšalo za 25 - 54% (Kowalski in Taylor, 2009; Taylor in Kowalski, 2004). Študenti so pri predmetu Diferencialna psihologija v skupinah oblikovali seminarje, pri čemer je vsaka skupina predstavila argumente, s katerimi so izpodbijali določen psihološki mit. Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji (Gardner in Brown, 2013), ki so ga reševali je skupaj preverjal 55 psiholoških mitov, od tega je bilo vključenih tudi osem mitov, ki so bili obravnavani pri seminarju iz Diferencialne psihologije v študijskem letu 2017/2018 (spoznali so jih študenti drugega letnika magistrskega študija v obravnavanem vzorcu) in devet mitov, ki so bili vključeni pri seminarju iz Diferencialne psihologije v študijskem letu 2018/2019 (spoznali so jih študenti prvega letnika magistrskega študija v obravnavanem vzorcu). Tudi slednje je lahko nekoliko prispevalo k temu, da je prišlo do pomembnih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov med višjimi letniki dodiplomskega študija in magistrskimi študenti psihologije. Morda so študenti, ki so bili vključeni v predmet Diferencialna psihologija, pridobili tudi določene kompetence, zaradi katerih so bolj kritično obravnavali vse psihološke mite in ne samo tistih, ki so jih spoznali pri omenjenem predmetu. Predmet je namreč pomemben tudi za ozaveščanje študentov o problematiki psiholoških mitov in najverjetneje tudi spodbudi kritično razmišljanje o tem področju.

Ugotovili smo tudi, da so študenti psihologije bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov kot študenti drugih smeri. Dobljeni rezultati so pokazali tudi, da je bila povezanost med stopnjo študija (začetniki, višji letniki dodiplomskega študija, študenti magistrskega študija) in stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije statistično pomembno drugačna kot pri študentih drugih smeri. Kot smo že omenili, je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije, glede na stopnjo študija, približno linearno upadala, medtem ko pri študentih drugih smeri ni prihajalo do bistvenih razlik v stopnji prepričanja v resničnost psiholoških mitov glede na stopnjo študija (glej slika 1 v poglavju Rezultati). Opisane ugotovitve so verjetno posledica tega, da so študenti drugih smeri v sklopu študija pridobivali vsebinsko drugačno znanje, ki se je v manjši meri kot pri študentih psihologije nanašala na temeljne psihološke koncepte in empirična dejstva o psihologiji. Kot smo že

omenili, je pri študentih psihologije z napredovanjem v študijskem programu, naraščalo število opravljenih predmetov iz psihologije, medtem ko je pri študentih drugih smeri, naraščalo število opravljenih predmetov iz področja njihovega izobraževanja (npr. biologija, matematika ipd.). Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji (Gardner in Brown, 2013), ki so ga študenti reševali, se je nanašal na psihološke teme kot so možgani in vedenje, razvoj in staranje, spomin, inteligentnost in učenje, zavedanje, čustva in motivacija, socialna psihologija, osebnost, duševne bolezni, psihologija in pravo, psihološko zdravljenje. Znanje, ki so ga tekom študija pridobivali študenti psihologije, se je najverjetneje v večji meri nanašalo na omenjene vsebine kot pri študentih drugih smeri.

Raziskave so pokazale tudi, da nagnjenost k zaznavanju psihologije kot znanosti, narašča s količino izkušenj na področju psihologije (Amsel, Baird in Ashley, 2011; Friedrich, 1996; Holmes in Beins, 2009). Tako so morda študenti psihologije bili manj prepričani v resničnost psiholoških mitov tudi zato, ker na splošno v večji meri zaznavajo psihologijo kot znanost in posledično bolj znanstveno razmišljajo o konceptih na tem področju ter so bolj kritični do znanstveno neutemeljenih predpostavk o psihologiji. Študenti drugih smeri, ki imajo manj formalnih izkušenj s psihologijo, pa jo morda v večji meri zaznavajo kot nekaj neznanstvenega, zdravorazumskega, intuitivno resničnega in kot nekaj kar "vsi vedo" (Bensley in Lilienfeld, 2015). Posamezniki so namreč pogosto prepričani, da posedujejo objektivno znanje o psihologiji, čeprav gre dejansko za konvencionalno modrost, ki temelji na anekdotah in subjektivnih izkušnjah (Lyddy in Hughes, 2012).

Zelo malo raziskovalcev na področju psiholoških mitov je proučevalo razlike med študenti psihologije in študenti drugih smeri, obstoječi študiji pa sta se usmerili na študente začetnike. Furnham (1993) je primerjal začetnike psihologije in začetnike drugih smeri in ugotovil, da med skupinama ni prišlo do statistično pomembnih razlik v prepričanju v resničnost psiholoških mitov. V pričujoči raziskavi pa so se pokazale statistično pomembne in velike razlike med študenti začetniki psihologije in začetniki drugih smeri. Izsledki angleške raziskave (Furnham, prav tam) se od izsledkov pričujoče raziskave morda razlikujejo zato, ker je avtor podatke zbiral na prvem študijskem srečanju s študenti, pred pričetkom pedagoškega procesa, medtem ko so podatki na slovenskem vzorcu bili zbrani tekom letnega semestra študija, ko je pedagoški proces potekal že šest mesecev. Slovenski študenti so v tem času najverjetneje pridobili že nekaj vsebinskega znanja o psihologiji in morda že do neke mere oblikovali prepričanja, ki so bolj skladna z ugotovitvami psiholoških raziskav. Slednje bi lahko prispevalo k temu, da so se v obravnavanem vzorcu pokazale večje razlike med študenti kot na angleškem.

V magistrskem delu smo raziskovali tudi povezanost stopnje prepričanja v resničnost psiholoških mitov s specifičnimi konstrukti. Postavili smo si hipotezo, da bodo tisti študenti, ki bodo bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov, prav tako bolj prepričani v obstoj paranormalnih pojavov. Na podlagi dobljenih rezultatov lahko slednjo hipotezo potrdimo, saj se je na obravnavanem vzorcu med konstruktoma pokazala statistično pomembna, zmerno visoka in pozitivna povezanost. Slednja ugotovitev je skladna z izsledki Bensleya in sodelavcev (2014), le da je bila na ameriškem vzorcu ugotovljena nekoliko nižja povezanost med konstruktoma v primerjavi s slovenskim, kar je lahko med drugim tudi posledica uporabe različnih inštrumentov za merjenje psiholoških mitov. Tudi F. Lyddy in

Hughes (2012) sta pri skupini študentov, ki so psihologijo študirali 18 mesecev ugotovila podobno povezanost. Omenjena konstrukta se najverjetneje povezuje zato, ker gre tako pri psiholoških mitih kot tudi pri paranormalnih pojavih za trditve, ki so znanstveno neutemeljene. Lestvica R-PBS (Tobacyk, 2004), s katero merimo prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov, na primer vključuje postavke kot so "Črna magija res obstaja.", "Če razbijem ogledalo, mi bo to prineslo nesrečo.", "S pomočjo astrologije lahko natančno napovemo prihodnost." ipd. Večje prepričanje v resničnost psiholoških mitov in v obstoj paranormalnih pojavov, bi tako lahko odražalo posameznikovo nagnjenost k neznanstvenemu mišljenju. Povezanost med konstruktoma lahko pojasnimo tudi iz vidika kognitivno-izkustvene teorije samopojmovanja (Pacini in Epstein, 1999). V preteklih študijah se je namreč večje zanašanje na intuitivno-izkustveni sistem procesiranja informacij, pomembno povezovalo z večjim prepričanjem v resničnost psiholoških mitov (Bensley, idr., 2014) in z večjim prepričanjem v obstoj paranormalnih pojavov (Bensley, idr., 2014; Lindeman in Aarnio, 2006; Saher in Lindeman, 2005). Slednje bi lahko pomenilo, da so posamezniki, ki bolj verjamejo v resničnost psiholoških mitov in v obstoj paranormalnih pojavov, bolj nagnjeni k nezavednemu, avtomatičnemu, preprostemu in stereotipičnemu stilu procesiranja informacij, ki poteka na osnovi njihovih osebnih izkušenj in čustvenih vtisov (Epstein idr., 1996). Posledično ti posamezniki morda pogosteje tacitno sprejemajo znanstveno nepotrjene trditve. Ker je intuitivno-izkustveni sistem močno odporen na spremembe (Epstein idr., prav tam), so pri njih znanstveno neutemeljena prepričanja lahko tudi bolj trdovratna. Morda so v manjši meri pripravljene poiskati informacije, s katerimi bi lahko zavrnilo svoje na izkušnjah osnovano znanje, prav tako so verjetno manj nagnjeni k analiziranju in refleksiji svojih napačnih prepričanj.

Zastavili smo si tudi tri raziskovalna vprašanja, in sicer nas je zanimalo, kako se bodo s stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovali objektivnost, velikih pet osebnostnih dimenzij in iskanje dražljajev. S pomočjo ugotovitev rezultatov lahko odgovorimo tudi na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Na obravnavanem vzorcu se ni pokazala statistično pomembna povezanost med stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov in objektivnostjo, kar je skladno z izsledki študije Bensleya in sodelavcev (2014), ki na ameriškem vzorcu prav tako niso potrdili povezanosti med omenjenima konstruktoma. Ker so psihološki miti trditve, ki niso podprte ali so v nasprotju z empiričnimi, objektivnimi ugotovitvami visokokakovostnih psiholoških raziskav (Bensley in Lilienfeld, 2017), smo pričakovali, da bodo bolj objektivni posamezniki, zaradi svoje nagnjenosti k iskanju takih empiričnih informacij in nagnjenosti k logičnemu, racionalnemu razmišljanju pri oblikovanju svojih prepričanj (Leary idr., 1986) pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov. Do povezanosti med konstruktoma morda ni prišlo zaradi lastnosti Lestvice objektivnosti (Leary idr., 1986), s katero je bila tako v pričujoči kot tudi v ameriški raziskavi izmerjena objektivnost. Iz vsebine postavk vprašalnika (npr. "Ko sprejemam odločitve o svojem življenju, skušam biti pri tem čim bolj racionalen in objektivni.", "Moj pristop do življenja ni preveč objektivni ali logični.", "V življenju je veliko težav, ki jih ne moremo rešiti s pomočjo intelektualnega analiziranja dejstev." ipd.) lahko sklepamo, da vprašalnik morda meri določen vidik objektivnosti, ki se v večji meri kot na odločitve o tem, ali bomo verjeli v bolj objektivne ali bolj subjektivne trditve o psihologiji, nanaša na vsakodnevne in bolj praktične odločitve v kontekstu konkretnih življenjskih situacij (npr. pomembne odločitve glede medosebnih odnosov, poklicne kariere ipd). Možno je, da posamezniki, ki sicer o življenjskih odločitvah razmišljajo bolj subjektivno in

čustveno, v splošnem kjub temu objektivno razmišljajo o drugačnih informacijah (kot so na primer določene neznanstvene trditve). Predlagamo, da se v prihodnjih študijah ponovno izmeri povezanost med prepričanjem v resničnost psiholoških mitov in objektivnostjo, le da se pri tem aplicira vprašalnik, ki bi se v večji meri osredotočal na objektivnost do psiholoških trditev.

Stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov se je statistično značilno povezovala z ekstravertnostjo in odprtostjo. Dimenzije sprejemljivost, vestnost in nevroticizem se s stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov niso statistično značilno povezovala.

Ekstravertni posamezniki so bili pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov, potrebno pa je omeniti, da je bila omenjena povezava nizka. Ugotovljena povezanost bi lahko bila posledica tega, da so ti posamezniki morda nekoliko pogosteje izpostavljeni situacijam, v katerih lahko pridejo v stik s psihološkimi miti. Slednji namreč izvirajo iz vsakdanjih, neformalnih virov informacij, kot so neformalni pogovori (Bensley in Lilienfeld, 2017) in se širijo "od ust do ust" (Lilienfeld idr., 2010). Ker so ekstravertni posamezniki bolj družabni (Mesurado idr., 2014), imajo več prijateljev (Watson in Clark, 1997) in širšo socialno mrežo, prav tako pa v primerjavi z introvertnimi posamezniki hitreje začnejo pogovor z drugimi (McAdams, 2000) in so v večji meri socialno aktivni (Argyle in Lu, 1990; Watson in Clark, 1997), se psiholoških mitov morda pogosteje priučijo od drugih v kontekstu socialnih interakcij. V medosebnih pogovorih lahko namreč pride tudi do "socialne okužbe" z napačnimi informacijami (Roediger, Meade in Bergman, 2001), kar bi lahko pomenilo, da se tudi psihološki miti v kontekstu socialnih aktivnosti lahko razširijo na tak način, da določena oseba reproducira napačne informacije v pogovoru z drugo osebo, te informacije pa se nato po istem principu razširijo še naprej med posamezniki. Psihologija namreč vključuje problematiko, s katero se ljudje srečujejo v svojem vsakdanjem življenju, prav tako pa so psihološke teme pogosto del različnih diskusij širše publike (Lilienfeld idr., 2010). Ker ekstravertni posamezniki pogosteje uporabljajo socialna omrežja (Blackwell idr., 2017; Moore in McElroy, 2012) in na njih preživijo več časa (Wilson idr., 2010), so morda tudi bolj dovzetni za psihološke mite, ki krožijo na njih in na spletu (Bensley in Lilienfeld, 2017). Odprti posamezniki so bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov, vendar pa moramo tudi tukaj opozoriti, da je šlo za nizko povezavo. Za te posameznike je značilno, da se hitro učijo in imajo dober vpogled v stvari in dogodke (Avsec, 2007). Morda zato pri sebi v večji meri prepoznajo psihološke mite. Hkrati so morda tudi bolj pripravljeni poiskati nove, pravilne informacije o ključnih konceptih iz psihologije, saj so bolj radovedni, željni informacij in znanja, radi raziskujejo različna področja, so zelo intelektualno aktivni in imajo veliko interesov (Musek, 2010). Zaradi naštetih značilnosti, imajo mogoče tudi v splošnem večje zanimanje za področje psihologije. Iz vidika teorije spremembe pojmovanj (Kowalski in Taylor, 2004) so torej ti posamezniki morda bolj pripravljeni ponovno razmisliti o svojih napačnih prepričanjih o psihologiji in jih preoblikovati. Študije so pokazale, da odprti posamezniki prav tako preferirajo bolj kompleksno literaturo in se radi udeležujejo kulturnih dogodkov kot so koncerti in obiski muzejev, na televiziji pa raje spremljajo informativne in kulturne oddaje (Kraaykamp in van Eijck, 2005). Možno je, da izbirajo aktivnosti in medijske vsebine, skozi katere redkeje prihajajo v stik s psihološkimi miti.

Dimenzije nevroticizem, vestnost in sprejemljivost se niso povezovala s prepričanjem v resničnost psiholoških mitov. Verjetno zato, ker se nanašajo na vidike osebnosti, ki se tudi iz vsebinskega vidika manj povezujejo s konceptom

psiholoških mitov (npr. spoprijemanje s stresom, storilnost, odnos do dolžnosti, doživljanje drugih ljudi ipd. (Musek, 2010)).

Med stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov in iskanjem dražljajev je prišlo do statistično pomembne negativne povezanosti. Posamezniki, ki so poročali o višji potrebi po dražljajih, so bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov, potrebno pa je omeniti, da je bila omenjena povezanost med konstruktoma nizka. Pojasnili bi jo lahko s tem, da ti posamezniki morda preferirajo aktivnosti, pri katerih v manjši meri prihajajo v stik s psihološkimi miti. Gledanje televizije in brskanje po spletu sta aktivnosti, v kontekstu katerih posamezniki običajno lahko pridejo v stik s psihološkimi miti (Bensley in Lilienfeld, 2017). Za iskalce dražljajev pa morda nista dovolj vznemirljivi. V Sloveniji je leta 2018, namreč 80 % prebivalcev poročalo, da redno uporabljajo splet (SURs, 2018), leta 2016 pa je 97 % slovenskih gospodinjstev poročalo, da imajo doma televizijo (SURs, 2017). Splet in televizija sta glede na omenjene statistične podatke torej relativno pervazivni medijski obliki v Sloveniji, zato so posamezniki na njiju najverjetneje že močno habituirani. Ker iskalci dražljajev preferirajo "nove, kompleksne, intenzivne" izkušnje (Zuckerman, 1994) jim tovrstni mediji morda nudijo premalo stimulacije. Tudi študije kažejo v to smer, in sicer ugotavljajo, da so iskalci dražljajev v povprečju gledali manj televizije (Rowland idr., 1989), poteza pa se je v preteklosti povezovala z aktivnostmi, ki vključujejo tveganje kot so na primer različni ekstremni športi, igranje iger na srečo in podobno (pregled v Roberti, 2004). Na obravnavanem vzorcu se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov prav tako statistično pomembno negativno povezovala s podlestvicama Iskanje doživetij (ES) in Nagnjenost k dolgočasju (BS), s čimer lahko dodatno podkrepimo našo razlago. Posamezniki, ki so poročali o večji potrebi po iskanju novih izkušenj na kognitivnem in čutnem nivoju (Zuckerman, 1994) ter posamezniki, ki so poročali o večji nagnjenosti k dolgočasju in nepotrpežljivosti v ponavljajočih se situacijah (Zuckerman, prav tam) so bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov. Slednje lahko pomeni, da so aktivnosti, ki so morebiti povezane s tematiko psiholoških mitov ali z njihovim širjenjem kot je na primer prej omenjeno gledanje televizije in brskanje po spletu (Bensley in Lilienfeld, 2017), za njih preveč običajne in nerazburljive, da se v njih začnejo hitro dolgočasiti, saj so jim preveč vsakdanje, poznane in nezanimive, zato se jim verjetno tudi v manjši meri posvečajo. Manjša stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri iskalcih dražljajev bi lahko bila tudi posledica njihove selektivnosti pri izbiri medijskih vsebin (npr. Banerjee idr., 2008). Ti posamezniki morda v splošnem izbirajo medijske vsebine, v katerih se v manjši meri pojavljajo psihološkimi miti. Študije namreč poročajo, da so na primer preferirali grozljivke (npr. Clasen in Johnson, 2018), kontaktne športe (Krcmar in Greene, 1999) in filme s seksualno eksplicitno vsebino (Zuckerman in Litle, 1986), redkeje pa so gledali televizijske novice (Potts idr., 1996).

Potrebno je poudariti, da je veljavnost naših izsledkov vprašljiva, zaradi pomembnih omejitev pričujoče raziskave. Menimo, da je njena največja pomanjkljivost, uporabljen vprašalnik, s katerim smo merili stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov. Pri slovenskem prevodu Preizkusa zmotnih prepričanj v psihologiji (Gardner in Brown, 2013) smo namreč obdržali originalno predpostavljeno odgovorno lestvico, pri kateri posamezniki za vsako trditev na petstopenjski ocenjevalni lestvici označijo, v kolikšni meri menijo, da je pravilna,

imajo pa tudi možnost izbrati odgovor "ne vem". V zvezi s tem pa se postavljajo vprašanja, kako obravnavati slednjo kategorijo pri obdelavi podatkov, saj avtorja tega ne navajata. V raziskavi smo poleg analiz na ravni postavk, opravili tudi analize na ravni skupnega dosežka, zato smo odgovore "ne vem" obravnavali kot manjkajoče vrednosti in jih nadomestili (podrobnosti obdelave podatkov so opisane v poglavju Postopek), kar pa je lahko pomembno vplivalo na veljavnost dobljenih rezultatov. Za to, da lahko uspešno opredelimo razširjenost psiholoških mitov, potrebujemo zanesljiv in veljaven psihološki inštrument. Vprašalniki na tem področju pa so zaznamovani s številnimi psihometričnimi pomanjkljivostmi. Nekateri na primer vsebujejo nejasne ali dvoumno oblikovane postavke, drugi vsebujejo premalo postavk, ali postavke, ki iz znanstvenega vidika niso bile dovolj jasno utemeljene kot mit (Bensley in Lilienfeld, 2017). Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji je bil oblikovan na osnovi trditev, ki so jih Lilienfeld in sodelavci (2010) podkrepili s strani psiholoških raziskav, hkrati pa vsebuje tudi postavke, ki so jih omenjeni avtorji navedli kot pomožne trditve, za katere so predlagali nadaljnje raziskovanje. Primer takih trditev sta na primer naslednji postavki, ki ju vprašalnik obravnava kot pravilni: "*Bolj izkušeni terapevti običajno niso nič bolj učinkoviti kot tisti, ki imajo malo izkušenj.*" in "*Neredno podajanje povratnih informacij ima najboljši učinek na dolgoročno učenje.*" Ker omenjeni in podobne pomožne trditve v preteklosti niso bile dovolj raziskane, menimo, da je njihova vključitev v vprašalnik problematična. Za prihodnje raziskave psiholoških mitov pri nas bi bilo potrebno oblikovati nov vprašalnik, ki bi vključeval izključno temeljito preverjene psihološke mite, ki so bili v preteklosti prepričljivo uvrženi s strani psiholoških raziskav. Prav tako predlagamo, da bi udeleženci na postavke odgovarjali po metodi prisilne izbire.

Opozoriti moramo tudi na to, da je validacijska študija, ki smo jo opravili, pokazala na pomembne psihometrične pomanjkljivosti vprašalnikov, tako omenjenega Preizkusa zmotnih prepričanj v psihologiji, kot tudi Lestvice R-PBS in Lestvice objektivnosti (za podrobnejši opis glej prilogo 1) ter da je Preizkus zmotnih prepričanj v psihologiji, preverjal tudi nekaj mitov, ki so jih sodelujoči študenti magistrskega študija psihologije, obravnavali pri predmetu Diferencialna psihologija. Kot smo že omenili, so bili študenti pri slednjem predmetu izpostavljeni metodam izpodbijanja mitov, ki so se v preteklih študijah izkazale kot uspešne pri njihovem odpravljanju (Kowalski in Taylor, 2009; Taylor in Kowalski, 2004). Slednje je lahko vplivalo na to, da so ti posamezniki bili manj prepričani v resničnost tistih mitov, ki so bili obravnavani pri predmetu kot bi bili sicer.

Menimo, da bi v prihodnjih študijah bilo zanimivo preučiti kratkoročne in dolgoročne učinke predmetov, ki vključujejo tehnike izpodbijanja mitov. Preverili bi lahko na primer, kako se pri študentih spremeni stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov, ki bi bili pri teh predmetih obravnavani. Študenti bi tako vprašalnike rešili pred in po zaključku predmeta, zanimivo pa bi jih bilo spremljati tudi dlje časa in preveriti, če bi bili tisti psihološki miti, v katere bi posamezniki po zaključku predmeta morebiti prenehali verjeti, odsotni tudi čez nekaj let ali bi začeli v njih ponovno verjeti. V magistrski nalogi prav tako navajamo različne možne izvore psiholoških mitov, kot so jih opredelili drugi avtorji (npr. Bensley in Lilienfeld, 2017; Lewandowsky idr., 2012; Lilienfeld idr., 2010), opozoriti pa je potrebno, da ti izvori niso bili preverjeni, temveč predpostavljene le na osnovi teoretičnega razmisleka. Menimo, da bi bilo potrebno dodatno preučiti in preveriti izvore psiholoških mitov, saj so ključnega pomena pri njihovem širjenju in posledično odpravljanju.

Kljub omenjenim omejitvam, zaradi katerih je potrebno naše rezultate pazljivo interpretirati, smo z ugotovitvami pričujočega dela pridobili vpogled v razširjenost psiholoških mitov med študenti psihologije in študenti drugih smeri v obravnavanem vzorcu. Prednost naše raziskave je, da smo v vzorec vključili tudi napredne študente psihologije, ki so se dlje časa izobraževali o ključnih konceptih discipline kot začetniki in študenti uvodnih psiholoških predmetov, na katerih so večinoma bile opravljene študije v tujini. V naši raziskavi smo tako raziskovanje psiholoških mitov razširili izven okvirjev uvodnih psiholoških predmetov, s čimer smo lahko pridobili vpogled tudi v to, kako se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov razlikovala glede na stopnjo študija. Prispevali smo tudi k raziskovanju korelatov stopnje prepričanja v resničnost psiholoških mitov, ki so zaenkrat še slabo raziskani, a pomembni za ugotavljanje dejavnikov, ki lahko povzročajo večjo dovzetnost za psihološke mite. Boljše poznavanje slednjih dejavnikov, bi lahko namreč prav tako bistveno pripomoglo k odpravljanju teh napačnih prepričanj.

Pričujoča raziskava predstavlja prvo empirično delo na področju psiholoških mitov v slovenskem prostoru. Upamo, da bo pri nas spodbudila začetek raziskovanja in ozaveščanja o tem področju, saj menimo, da je slednje ključnega pomena. Ozaveščati bi bilo potrebno tako študente kot tudi profesorje in širšo družbo. Mite bi morali aktivno naslavljeni v kontekstu izobraževanja pri vseh disciplinah, ne le v psihologiji, pri čemer bi bila zelo smiselna uporaba tehnik izpodbijanja mitov (Kowalski in Taylor, 2009). Hammer (1996) namreč opozarja, da lahko miti bistveno vplivajo na posameznikovo razumevanje znanstvenih razlag in ga ovirajo pri doseganju strokovnega razumevanja določene discipline. Ozaveščanje o mitih pa ni relevantno le znotraj izobraževalnega konteksta, temveč je potrebno na njih opozoriti tudi širšo družbo. Predmet proučevanja psihologije namreč vključuje problematiko, s katero se ljudje pogosto srečujejo v svojem vsakdanjem življenju, psihološke teme pa so prav tako velikokrat predmet diskusij širše javnosti (Lilienfeld idr., 2010).

Zaključki

V pričujoči magistrski nalogi smo preučili stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije, glede na stopnjo študija. Študente psihologije smo glede na stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov primerjali tudi s študenti drugih smeri, prav tako smo preverili, kako se je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov povezovala s stopnjo prepričanja v obstoj paranormalnih pojavov, objektivnostjo, velikimi petimi osebnostnimi dimenzijami in iskanjem dražljajev.

Rezultati raziskave so spodbudni, saj kažejo, da je stopnja prepričanja v resničnost psiholoških mitov pri študentih psihologije glede na stopnjo študija približno linearno upadala. Študenti psihologije so v primerjavi s študenti drugih smeri bili pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov. S stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov se je izmed obravnavanih konstruktov najvišje povezovalo prepričanje v obstoj paranormalnih pojavov. Posamezniki, ki so bili bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov, so bili prav tako bolj prepričani v obstoj paranormalnih pojavov. Povezanosti med stopnjo prepričanja v resničnost psiholoških mitov in objektivnostjo nismo ugotovili, pokazale pa so se statistično pomembne povezave z ekstravertnostjo, odprtostjo in iskanjem dražljajev, ki pa so bile vselej zelo nizke. Ekstravertni posamezniki so bili pomembno bolj prepričani v resničnost psiholoških mitov, medtem ko so bili odprti posamezniki in iskalci dražljajev pomembno manj prepričani v resničnost psiholoških mitov.

Z ugotovitvami pričujočega dela smo pridobili vpogled v razširjenost psiholoških mitov med študenti psihologije in študenti drugih smeri v obravnavanem vzorcu. Prispevali smo tudi k raziskovanju korelatov stopnje prepričanja v resničnost psiholoških mitov, ki so zaenkrat še slabo raziskani, a pomembni za ugotavljanje dejavnikov, ki lahko povzročajo večjo dovzetnost za psihološke mite.

Kljub pomembnim omejitvam, pričujoča raziskava predstavlja prvo empirično delo na področju psiholoških mitov v slovenskem prostoru in bo morda spodbudila začetek raziskovanja tega področja pri nas. Za nadaljnje študije pa bi bilo najprej potrebno oblikovati zanesljiv in veljaven slovenski inštrument za merjenje prepričanja v resničnost psiholoških mitov.

Reference

- Aluja, A., García, Ó. in García, L. F. (2003). Relationships among extraversion, openness to experience, and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 35(3), 671-680. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00244-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00244-1)
- Amsel, E., Baird, T. in Ashley, A. (2011). Misconceptions and conceptual change in undergraduate students' understanding of psychology as a science. *Psychology Learning & Teaching*, 10(1), 3-10. <http://dx.doi.org/10.2304/plat.2011.10.1.3>
- Argyle, M. in Lu, L. (1990). The happiness of extraverts. *Personality and Individual Differences*, 11(10), 1011-1017. [http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869\(90\)90128-E](http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869(90)90128-E)
- Arntzen, E., Lokke, J., Lokke, G. in Eilersten, D. E. (2010). On misconceptions about behavior analysis among university students and teachers. *The Psychological Record*, 60(2), 325-336. <http://dx.doi.org/10.1007/BF03395710>
- Avsec, A. (2007). Pet velikih faktorjev osebnosti. V A. Avsec (ur.), *Psihodiagnostika osebnosti* (str. 121-152). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Avsec, A. in Sočan, G. (2007). Vprašalnik petih velikih faktorjev BFI. V A. Avsec (ur.), *Psihodiagnostika osebnosti* (str. 171-178). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Banerjee, S. C., Greene, K., Krcmar, M., Bagdasarov, Z. in Ruginyte, D. (2008). The role of gender and sensation seeking in film choice: Exploring mood and arousal. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*, 20(3), 97-105. <http://dx.doi.org/10.1027/1864-1105.20.3.97>
- Barker, V. in Millar, R. (1999). Students' reasoning about chemical reactions: what changes occur during a context-based post-16 chemistry course? *International Journal of Science Education*, 21(6), 645-665. <https://doi.org/10.1080/095006999290499>
- Barrick, M. R. in Mount, M. K. (1991). The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44(1), 1-26. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1744-6570.1991.tb00688.x>
- Beins, B. (2008). Why we believe: Fostering critical thought and scientific literacy in research methods. V D. S. Dunn, J. S. Halonen in R. A. Smith (ur.), *Teaching critical thinking in psychology: A handbook of best practices* (str. 199-210). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Bensley, D. A. in Lilienfeld, S. O. (2015). What Is a Psychological Misconception? Moving Toward an Empirical Answer. *Teaching of Psychology*, 42(4), 282-292. <http://dx.doi.org/10.1177/0098628315603059>

- Bensley, D. A. in Lilienfeld, S. O. (2017). Psychological Misconceptions: Recent Scientific Advances and Unresolved Issues. *Current Directions in Psychological Science*, 26(4), 377-382. <https://doi.org/10.1177/0963721417699026>
- Bensley, D. A., Lilienfeld, S. O. in Powell, L. A. (2014). A new measure of psychological misconceptions: Relations with academic background, critical thinking, and acceptance of paranormal and pseudoscientific claims. *Learning and Individual Differences*, 36, 9-18. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2014.07.009>
- Best, J. B. (1982). Misconceptions about psychology among students who perform highly. *Psychological Reports*, 51(1), 239-244. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.1.239>
- Blackwell, D., Leaman, C., Tramposch, R., Osborne, C. in Liss, M. (2017). Extraversion, neuroticism, attachment style and fear of missing out as predictors of social media use and addiction. *Personality and Individual Differences*, 116, 69-72. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2017.04.039>
- Brown, L. T. (1983). Some more misconceptions about psychology among introductory psychology students. *Teaching of Psychology*, 10(4), 207-210. https://doi.org/10.1207/s15328023top1004_4
- Chew, S. L. (2004). Student misconceptions in the psychology classroom. *Essays from E-xcellence in Teaching*, 4, 11-15. Sneto z naslova <http://teachpsych.org/resources/documents/ebooks/eit2004.pdf>
- Chinn, C. A. in Brewer, W. F. (1993). The role of anomalous data in knowledge acquisition: A theoretical framework and implications for science instruction. *Review of Educational Research*, 63(1), 1-49. <https://doi.org/10.3102/00346543063001001>
- Clark, L. A. in Watson, D. (1999). Temperament: A new paradigm for trait psychology. V L. A. Pervin in O. P. John (ur.), *Handbook of personality* (str. 399-423). New York: Guilford Press.
- Clasen, M., Kjeldgaard-Christiansen, J. in Johnson, J. A. (2018). Horror, personality, and threat simulation: A survey on the psychology of scary media. *Evolutionary Behavioral Sciences*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/ebs0000152>
- Clement, J. (1982). Students' preconceptions in introductory mechanics. *American Journal of Physics*, 50(1), 66-71. <https://doi.org/10.1119/1.12989>
- Conrad, M. A. (2006). Aptitude is not enough: How personality and behavior predict academic performance. *Journal of Research in Personality*, 40(3), 339-346. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2004.10.003>

- Costa, P. T. in McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653-665. [http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-1](http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-1)
- Crowe, R. A. in Miura, C. K. (1995). Challenging pseudoscientific beliefs: Surveying evidence for exotic claims. *Psychological Reports*, 77(3), 1263-1282. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.77.3f.1263>
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.41.020190.002221>
- diSessa, A. A. (2006). A history of conceptual change research. V K. R. Sawyer (ur.), *The Cambridge handbook of the learning sciences* (str. 265-281). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Dole, J. A. in Sinatra, G. M. (1998). Reconceptualizing change in the cognitive construction of knowledge. *Educational Psychologist*, 33(2-3), 109-128. http://dx.doi.org/10.1207/s15326985ep3302&3_5
- Drinkwater, K., Denovan, A., Dagnall, N. in Parker, A. (2017). An assessment of the dimensionality and factorial structure of the Revised Paranormal Belief Scale. *Frontiers in Psychology*, 8, Article ID 1693. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01693>
- Epstein, S., Pacini, R., Denes-Raj, V. in Heier, H. (1996). Individual differences in intuitive-experiential and analytical-rational thinking styles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 390-405. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.390>
- Friedrich, J. (1996). Assessing students' perceptions of psychology as a science: Validation of a self-report measure. *Teaching of Psychology*, 23(1), 6-13. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top2301_1
- Furnham, A. (1993). A comparison between psychology and non-psychology students' misperceptions of the subject. *Journal of Social Behavior and Personality*, 8(2), 311-322. <http://dx.doi.org/10.1177/0098628314537984>
- Furnham, A. (2018). Myths and Misconceptions in Developmental and Neuro-Psychology. *Psychology*, 9(2), 249-259. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2018.92016>.
- Furnham, A. in Hughes, D. J. (2014). Myths and misconceptions in popular psychology: Comparing psychology students and the general public. *Teaching of Psychology*, 41(3), 256-261. <http://dx.doi.org/10.1177/0098628314537984>
- Furnham, A., Callahan, I. in Rawles, R. (2003). Adults' knowledge of general psychology. *European Psychologist*, 8(2), 101-116. <http://dx.doi.org/10.1027//1016-9040.8.2.101>

- Gardner, R. M. in Brown, D. L. (2013). A test of contemporary misconceptions in psychology. *Learning and Individual Differences*, 24, 211-215. <http://dx.doi.org/10.1016/j.lindif.2012.12.008>
- Gardner, R. M. in Dalsing, S. (1986). Misconceptions about psychology among college students. *Teaching of Psychology*, 13(1), 32-34. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top1301_9
- Gardner, R. M. in Hund, R. M. (1983). Misconceptions of psychology among academicians. *Teaching of Psychology*, 10(1), 20-22. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top1001_5
- Garrett, H. E. in Fisher, T. R. (1926). The prevalence of certain popular misconceptions. *Journal of Applied Psychology*, 10(4), 411-420. <http://dx.doi.org/10.1037/h0074058>
- Gaze, C. M. (2014). Popular psychological myths: A comparison of students' beliefs across the psychology major. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 14(2), 46-60. <https://doi.org/10.14434/josotl.v14i2.3931>
- Ghasemi, A. in Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: A guide for non-statisticians. *International Journal of Endocrinology and Metabolism*, 10(2), 486-489. <http://dx.doi.org/10.5812/ijem.3505>
- Gilliland, A. R. (1929). A study of the superstitions of college students. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 24(4), 472-479. <http://dx.doi.org/10.1037/h0071815>
- Glass, R. M. (2001). Electroconvulsive therapy: Time to bring it out of the shadows. *Journal of the American Medical Association*, 285(10), 1346-1348. <https://doi.org/10.1001/jama.285.10.1346>
- Gray, T. (1990). Gender differences in belief in scientifically unsubstantiated phenomena. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 22(2), 181-190. <http://dx.doi.org/10.1037/h0078898>
- Green, J. P., Page, R. A., Rasekhy, R., Johnson, L. K. in Bernhardt, S. E. (2006). Cultural views and attitudes about hypnosis: A survey of college students across four countries. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 54(3), 263-280. <http://dx.doi.org/10.1080/00207140600689439>
- Greene, K. in Krcmar, M. (2005). Predicting exposure to and liking of media violence: a uses and gratifications approach. *Communication Studies*, 56(1), 71-93. <https://doi.org/10.1080/0008957042000332250>
- Griggs, R. A., in Ransdell, S. E. (1987). Misconceptions Tests or Misconceived Tests? *Teaching of Psychology*, 14(4), 210-214. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top1404_4

- Gutman, A. (1979). Misconceptions of psychology and performance in the introductory course. *Teaching in Psychology*, 6(3), 159-161. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top0603_9
- Guzzetti, B. J. (2000). Learning counter-intuitive science concepts: What have we learned from over a decade of research? *Reading & Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties*, 16(2), 89-98. <http://dx.doi.org/10.1080/105735600277971>
- Hammer, D. (1996). More than misconceptions: Multiple perspectives on student knowledge and reasoning, and an appropriate role for education research. *American Journal of Physics*, 64(10), 1316-1325. <https://doi.org/10.1119/1.18376>
- Hamza, K. M. in Wickman, P. O. (2008). Describing and analyzing learning in action: An empirical study of the importance of misconceptions in learning science. *Science Education*, 92(1), 141-164. <http://dx.doi.org/10.1002/sce.20233>
- Herculano-Houzel, S. (2002). Do you know your brain? A survey on public neuroscience literacy at the closing of the decade of the brain. *Neuroscientist*, 8(2), 98-110. <https://doi.org/10.1177/107385840200800206>
- Hergovich, A. in Arendasy, M. (2005). Critical thinking ability and belief in the paranormal. *Personality and Individual Differences*, 38(8), 1805-1812. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2004.11.008>
- Hirschman, E. C. (1987). Consumer preferences in literature, motion pictures, and television programs. *Empirical Studies of the Arts*, 5(1), 31-46. <http://dx.doi.org/10.2190/3C9D-4VF6-V7NT-HBPW>
- Holmes, J. D. in Beins, B. C. (2009). Psychology is a science: At least some students think so. *Teaching of Psychology*, 36(1), 5-11. <http://dx.doi.org/10.1080/00986280802529350>
- Huber, C. R. in Kuncel, N. R. (2016). Does college teach critical thinking? A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 86(2), 431-468. <http://dx.doi.org/10.3102/0034654315605917>
- Hughes, S., Lyddy, F. in Lambe, S. (2013). Misconceptions about psychological science: A review. *Psychology Learning and Teaching*, 12(1), 20-31. <https://doi.org/10.2304/plat.2013.12.1.20>
- Hughes, S., Lyddy, F., Kaplan, R., Nichols, A. L., Miller, H., Saad, C. G., Dukes, K. in Lynch, A. (2015). Highly prevalent but not always persistent: Undergraduate and graduate student's misconceptions about psychology. *Teaching of Psychology*, 42(1), 34-42. <https://doi.org/10.1177/0098628314562677>
- John, O. P. in Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. V L. A. Pervin in O. P. John (ur.),

Handbook of personality: Theory and research (str. 102-139). New York: Guilford Press.

- Kastrin, A. (2008). Odkrivanje zakonitosti in podatkovno rudarjenje v psihologiji: Uporaba odločitvenih dreves za napovedovanje dosežka na Lestvici iskanja dražljajev. *Psihološka obzorja*, 17(4), 51-72.
- Kowalski, P. in Taylor, A. K. (2004). Ability and critical thinking as predictors of change in student's psychological misconceptions. *Journal of Instructional Psychology*, 31(4), 297-303.
- Kowalski, P. in Taylor, A. K. (2009). The effect of refuting misconceptions in the introductory psychology class. *Teaching of psychology*, 36(3), 153-159. <http://dx.doi.org/10.1080/00986280902959986>
- Kraaykamp, G. in van Eijck, K. (2005). Personality, media preferences, and cultural participation. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1675-1688. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2004.11.002>
- Krcmar, M. in Greene, K. (1999). Predicting exposure to and uses of television violence. *Journal of Communication*, 49(3), 24-45. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02803.x>
- Kuhle, B. X., Barber, J. M. in Bristol, A. S. (2009). Predicting students' performance in introductory psychology from their psychology misconceptions. *Journal of Instructional Psychology*, 36(2), 119-124.
- LaCaille, R. (2015). Two birds with one myth-debunking campaign. *Teaching of Psychology*, 42(4), 323-329. <https://doi.org/10.1177/0098628315603066>
- Lamal, P. A. (1979). College students' common beliefs about psychology. *Teaching of Psychology*, 6(3), 155-158. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top0603_8
- Lassonde, K. A., Kendeou, P. in O'Brien, E. J. (2016). Refutation texts: Overcoming psychology misconceptions that are resistant to change. *Scholarship of Teaching and Learning in Psychology*, 2(1), 62-74. <http://dx.doi.org/10.1037/stl0000054>
- Leary, M. R., Shepperd, J. A., McNeill, M. S., Jenkins, B. in Barnes, B. (1986). Objectivism in information utilization: Theory and measurement. *Journal of Personality Assessment*, 50(1), 32-42. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5001_5
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., Seifert, C. M., Schwarz, N. in Cook, J. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. *Psychological Science in the Public Interest*, 13(3), 106-131. <https://doi.org/10.1177/1529100612451018>

- Lilienfeld, S. O., Lynn, S., Ruscio, J. in Beyerstein, B. L. (2010). *50 great myths of popular psychology: Shattering widespread misconceptions about human behavior*. Chichester, West Sussex, UK: Wiley-Blackwell.
- Lindeman, M. in Aarnio, K. (2006). Paranormal beliefs: Their dimensionality and correlates. *European Journal of Personality*, 20(7), 585-602. <http://dx.doi.org/10.1002/per.608>
- Lyddy, F. in Hughes, S. (2012). Attitudes towards psychology as a science and the persistence of psychological misconceptions in psychology undergraduates. V S. McCarthy, K. L. Diskinson, J. Cranney, A. Trapp in V. Kardashev (ur.), *Teaching psychology around the world: Volume 3* (str. 330-350). Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- McAdams, D. P. (2000). Extraversion and introversion. V A. E. Kazdin (ur.), *Encyclopedia of Psychology, Vol. 3*. (str. 305-308). Washington, DC, US; New York, NY, US: American Psychological Association; Oxford University Press.
- McCrae, R. R. in Costa, P. T., Jr. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52(5), 509-516. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.52.5.509>
- McCrae, R. R. in John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>
- McCutcheon, L. E. (1991). A new test of misconceptions about psychology. *Psychological Reports*, 68(2), 647-653. <http://dx.doi.org/10.2466/PRO.68.2.647-653>
- McCutcheon, L. E., Apperson, J. M., Hanson, E. in Wynn, V. (1992). Relationships among critical thinking skills, academic achievement, and misconceptions about psychology. *Psychological Reports*, 71(2), 635-639. <http://dx.doi.org/10.2466/PRO.71.6.635-639>
- McCutcheon, L. E., Furnham, A. in Davis, G. (1993). A cross-national comparison of students' misconceptions about psychology. *Psychological Reports*, 72(1), 243-247. <http://dx.doi.org/10.2466/pr0.1993.72.1.243>
- McKeachie, W. J. (1960). Changes in scores on the northwestern misconceptions test in six elementary psychology courses. *Journal of Educational Psychology*, 51(4), 240-244. <http://dx.doi.org/10.1037/h0048569>
- Mesurado, B., Mateo, N. J., Valencia, M. in Richauld, M. C. (2014). Extraversion: Nature, Development and Implications to Psychological Health and Work Life. V A. D. Haddock in A. P. Rutkowski (ur.), *Psychology of Extraversion* (str. 107-120). New York: Nova. Sneto z naslova https://www.researchgate.net/publication/261874637_Extraversion_Nature_Development_and_Implications_to_Psychological_Health_and_Work_Life

- Miller, R. L., Wozniak, W. J., Rust, M. R., Miller B. R. in Slezak, J. (1996). Counterattitudinal advocacy as a means of enhancing instructional effectiveness: How to teach students what they do not want to know. *Teaching of Psychology*, 23(4), 215-219. http://dx.doi.org/10.1207/s15328023top2304_2
- Moore, K. in McElroy, J. C. (2012). The influence of personality on Facebook usage, wall postings, and regret. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 267-274. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2011.09.009>
- Morris, E. K. (1985). Public Information, Dissemination, and Behavior Analysis. *The Behavior Analyst*, 8(1), 95-110. <http://dx.doi.org/10.1007/BF03391916>
- Munson, B. H. (1994). Ecological Misconceptions. *The Journal of Environmental Education*, 25(4), 30-34. <http://dx.doi.org/10.1080/00958964.1994.9941962>
- Musek, J. (2010). *Psihologija življenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Myers, B., Latter, R. in Abdollahi-Arena, M. K. (2006). The court of public opinion: Lay perceptions of polygraph testing. *Law & Human Behavior*, 30(4), 509-523. <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-006-9041-0>
- Nixon, H. K. (1925). Popular answers to some psychological questions. *The American Journal of Psychology*, 36, 418-423. <http://dx.doi.org/10.2307/1414166>
- Norcross, J. C., Hailstorks, R., Aiken, L. S., Pfund, R. A., Stamm, K. E. in Christidis, P. (2016). Undergraduate study in psychology: Curriculum and assessment. *American Psychologist*, 71, 89-101. <http://dx.doi.org/10.1037/a0040095>
- Pacini, R. in Epstein, S. (1999). The relation of rational and experiential information processing styles to personality, basic beliefs, and the ratio-bias phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(6), 972-987. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.972>
- Perse, E. M. (1996). Sensation seeking and the use of television for arousal. *Communication Reports*, 9, 37-39.
- Potts, R., Dedmon, A. in Halford, J. (1996). Sensation seeking, television viewing motives, and home television viewing patterns. *Personality and Individual Differences*, 21(6), 1081-1084. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(96\)00127-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(96)00127-4)
- Roberti, J. W. (2004). A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. *Journal of Research in Personality*, 38(3), 256-279. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00067-9](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00067-9)
- Roediger, H. L. III, Meade, M. L. in Bergman, E. T. (2001). Social contagion of memory. *Psychonomic Bulletin & Review*, 8(2), 365-371. <http://dx.doi.org/10.3758/BF03196174>

- Rowland, G., Fouts, G. T. in Heatherton, T. (1989). Television viewing and sensation seeking: Uses, preferences and attitudes. *Personality and Individual Differences*, 10(9), 1003-1006. [http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869\(89\)90066-4](http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869(89)90066-4)
- Saher, M. in Lindeman, M. (2005). Alternative medicine: A psychological perspective. *Personality and Individual Differences*, 39(6), 1169-1178. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2005.04.008>
- Sinatra, G. M. in Broughton, S. H. (2011). Bridging reading comprehension and conceptual change in science education: The promise of refutation text. *Reading Research Quarterly*, 46(4), 374-393. <https://doi.org/10.1002/RRQ.005>
- Standing, L. G. in Huber, H. (2003). Do psychology courses reduce belief in psychological myths? *Social Behavior & Personality*, 31(6), 585-592. <https://doi.org/10.2224/sbp.2003.31.6.585>
- Statøpis - Statistični pregled Slovenije. (2017). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Sneto z naslova https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9743/statopis_2017.pdf
- Statøpis - Statistični pregled Slovenije. (2018). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Sneto z naslova https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10178/STATOPIS_2018.pdf
- Stuart, H. in Arboleda-Flórez, J. (2001). Community attitudes toward people with schizophrenia. *Canadian Journal of Psychiatry*, 46(3), 245-251. <https://doi.org/10.1177/070674370104600304>
- Swami, V., Stieger, S., Pietschnig, J., Nader, I. W., in Voracek, M. (2012). Using more than 10% of our brains: Examining belief in science-related myths from an individual differences perspective. *Learning and Individual Differences*, 22(3), 404-408. <http://dx.doi.org/10.1016/j.lindif.2011.12.005>
- Taylor, A. K. in Kowalski, P. (2004). Naive psychological science: The prevalence, strength, and sources of misconceptions. *Psychological Record*, 54(1), 15-25. <https://doi.org/10.1007/BF03395459>
- Teplin, L. A. (1985). The criminality of the mentally ill: A deadly misconception. *American Journal of Psychiatry*, 142(5), 593-598. <https://doi.org/10.1176/ajp.142.5.593>
- Tippett, C. D. (2010). Refutational text in science education: A review of two decades of research. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 8(6), 951-970. <https://doi.org/10.1007/s10763-010-9203-x>
- Tobacyk, J. J. (2004). A revised paranormal belief scale. *International Journal of Transpersonal Studies*, 23(1), 94-98. <http://dx.doi.org/10.24972/ijts.2004.23.1.94>

- Tobacyk, J. J. in Milford, G. (1983). Belief in paranormal phenomena: Assessment instrument development and implications for personality functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(5), 1029-1037. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.44.5.1029>
- Valentine, W. L. (1936). Common misconceptions of college students. *Journal of Applied Psychology*, 20(6), 633-658. <http://dx.doi.org/10.1037/h0053524>
- Vaughan, E. D. (1977). Misconceptions about psychology among introductory psychology students. *Teaching of Psychology*, 4(3), 138-141. https://doi.org/10.1207/s15328023top0403_9
- Wahl, O. F. (1997). *Media madness: Public images of mental illness*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Walter, G. in McDonald, A. (2004). About to have ECT? Fine, but don't watch it in the movies: The sorry portrayal of ECT in film. *Psychiatric Times*, 21(7), 1-3.
- Watson, D. in Clark, L. A. (1997). Extraversion and its positive emotional core. V R. Hogan, J. Johnson in S. Briggs (ur.), *Handbook of personality psychology* (str. 767-793). San Diego, CA: Academic Press.
- Wells, C. S. in Hintze, J. M. (2007). Dealing with assumptions underlying statistical tests. *Psychology in the Schools*, 44(5), 495-502. <http://dx.doi.org/10.1002/pits.20241>
- Wilson, K., Fornasier, S. in White, K. M. (2010). Psychological predictors of young adults' use of social networking sites. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13(2), 173-177. <http://dx.doi.org/10.1089/cyber.2009.0094>.
- Wu, W., Jia, F. in Enders, C. (2015). A Comparison of imputation strategies for ordinal missing data on Likert scale variables. *Multivariate Behavioral Research*, 50(5), 484-503. <http://dx.doi.org/10.1080/00273171.2015.1022644>
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. (2007). The Sensation Seeking Scale V (SSS-V): Still reliable and valid. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 1303-1305. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.021>
- Zuckerman, M. in Litle, P. (1986). Personality and curiosity about morbid and sexual events. *Personality and Individual Differences*, 7(1), 49-56. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(86\)90107-8](https://doi.org/10.1016/0191-8869(86)90107-8)

Izjava o avtorstvu dela, tehnični brežhibnosti magistrskega dela, etični ustreznosti izvedene magistrske raziskave in konfliktu interesov

Spodaj podpisana Sanja Karas, z vpisno številko 18153416, s svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem avtorica magistrskega dela z naslovom Psihološki miti: Razširjenost pri študentih in individualne razlike;
- je magistrsko delo tehnično in jezikovno brežhibno;
- je magistrsko delo etično ustrezno in da je bila raziskava, izvedena v okviru magistrskega dela, etično nesporna in izvedena skladno s Kodeksom poklicne etike psihologov Slovenije;
- pri izvedbi magistrskega dela ni prišlo do konflikta interesov.

Ljubljana, 25.8.2019

Podpis avtorice: _____